

Forum Nauczycieli

Styczeń – Marzec

KWARTALNIK

1 (48) 2013

ISSN 1641-9073

W TYM WYDANIU:

- O EDUKACJI POLONISTYCZNEJ
- O EDUKACJI PRZEZ TWÓRCZOŚĆ
- O TAKSONOMII
- O PRAWIE OŚWIATOWYM
- O WARSZTACIE PRACY BIBLIOTEKARZA
- O PORADNICTWIE KARIERY
- PROPOZYCJE

Foto: www.fotolia.com

Śląskie.
Pozytywna energia

REGIONALNY OŚRODEK
DOSKONAŁENIA NAUCZYCIELI „WOM”
W KATOWICACH

FORUM NAUCZYCIELI
Nr 1 (48) 2013

Kwartalnik
Regionalnego Ośrodka Doskonalenia
Nauczycieli „WOM”

Redaktor naczelny:
Bohdan Doboszyński

Zespół redakcyjny:
Anna Zakrzewska-Zamora
Iwona Kruszevska-Stoły

Współpraca merytoryczna:
Barbara Hadas-Rań

Redakcja i korekta:
Iwona Kruszevska-Stoły

Projekt okładki:
Bożena Kik, Karina Łopata

Skład komputerowy, druk:
Drukarnia Archidiecezjalna
w Katowicach
ul. Wita Stwosza 11
40-042 Katowice
www.drukarch.com.pl

Wydawca:
Regionalny Ośrodek Doskonalenia
Nauczycieli „WOM” w Katowicach
(Akredytacja Śląskiego Kuratora
Oświaty KB.ZA.AD.42018/1/05
8 lutego 2005)

Adres redakcji:
Regionalny Ośrodek Doskonalenia
Nauczycieli „WOM”
40-132 Katowice
ul. kard. Wyszyńskiego 7
tel. (32) 203 59 67 w. 201
fax 258 18 52
e-mail: forum@womkat.edu.pl

© Copyright by Regionalny Ośrodek
Doskonalenia Nauczycieli „WOM”
w Katowicach
Nakład: 1000 egz.

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść
artykułów, ogłoszeń i reklam oraz zastrzega
sobie prawo skracania tekstów. Materiałów
nie zamówionych nie zwracamy. Za nadesłane
materiały redakcja nie wypłaca honorariów.

SPIS TREŚCI

Od Redakcji	1
I. O edukacji polonistycznej	
STANISŁAW BORTNOWSKI Jak w zmienionych warunkach cywiliza- cyjnych rozumieć pojęcie integracji na lekcjach języka polskiego	3
II. O edukacji przez twórczość	
KATARZYNA MICHALSKA Edukacja twórcza – edukacja przez twórczość	9
III. O taksonomii	
JOANNA DRAŻEK, CEZARY LEMPA Bloom i Niemierko – jak wykorzystać taksonomię w planowaniu dydaktycznym	12
IV. O prawie oświatowym	
EWA JAKUBOWSKA Porozmawiajmy o ... dokumentach opracowywanych w szkołach lub placówkach	21
V. O warsztacie pracy bibliotekarza	
ANNA MARCOL Elektroniczny warsztat fachowy nauczy- ciela bibliotekarza. Praktyczny poradnik	27
VI. O poradnictwie kariery	
KRYSTYNA HEIDENREICH Poradnictwo kariery w różnych okresach życia – edukacja wczesnoszkolna	30
VII. O nauczaniu przyrody	
DANUTA KONTNY, MARIOLA LUX 100 pytań i wątpliwości nauczyciela przyrody	32
Propozycje	
GRZEGORZ WÓJTOWICZ Wielka próba Abrahama	34
ANDRZEJ MUSIAŁ Pojazd przyszłości – zastosowanie materiałów wtórnych	37
Informacja MEN	40

Szanowni Państwo!

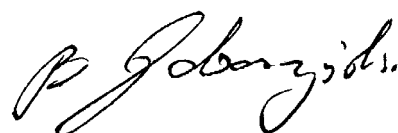
Czas był już (niektórzy dodadzą – najwyższy), by po 12 latach zmienić szatę graficzną naszego kwartalnika. Dotychczasowa nie przystawała do współczesności (choć była dość charakterystyczna) i jej unowocześnienie stało się koniecznością.

Oddajemy więc Państwu do rąk „Forum Nauczycieli” w nowej odsłonie: mamy nadzieję, że zmiany wpłyną pozytywnie na komfort czytania i że wprowadzone zmiany spotkają się z Państwa akceptacją oraz będą przez Was dobrze przyjęte. Zmieniamy formę, nie zmieniamy natomiast treści.

A w niniejszym numerze, jak zwykle znajdziecie wiele ciekawych tekstów, do przeczytania których bardzo Państwa zachęcamy. Wśród nich bez wątpienia znajduje się artykuł poświęcony integracji treści na lekcjach języka polskiego, tekst o edukacji przez twórczość i tekst o sposobach wykorzystania taksonomii w planowaniu dydaktycznym. Stali czytelnicy wiedzą już, jak ciekawe są rozważania o prawie oświatowym i jak inspirujące propozycje w postaci scenariuszy oraz konspektów lekcji. Bibliotekarze znajdą praktyczny poradnik dotyczący ich elektronicznego warsztatu, a osoby zainteresowane cyklem artykułów poświęconych poradnictwu kariery tym razem przeczytają o takim poradnictwie na etapie edukacji wczesnoszkolnej.

Życzymy ciekawej lektury!

Jeszcze raz prosimy Państwa o teksty dotyczące istotnych dla Was kwestii, o dzielenie się na naszych łamach swoimi doświadczeniami, sukcesami, ale też sposobami na uniknięcie porażek dydaktycznych czy wychowawczych. Zawartość naszego kwartalnika i sposób redagowania w dużym stopniu zależy bowiem od Państwa. Przypominamy, że na stronie www.womkat.edu.pl znajdziecie Państwo zawartość poprzednich numerów i internetowe forum wymiany doświadczeń i przemyśleń związanych z przeczytanymi artykułami.

JAK W ZMIENIONYCH WARUNKACH CYWILIZACYJNYCH rozumieć pojęcie integracji na lekcjach języka polskiego?¹

STANISŁAW BORTNOWSKI

Współczesność jest intermedialna!

Tekst poświęcony integracji na lekcjach języka polskiego chcę rozpocząć nietypowo: od przypomnienia uroczystości otwarcia Igrzysk Olimpijskich 27 lipca 2012 r. w Londynie. Czynię tak dlatego, że widowisko to można postrzekać jako symboliczną syntezę współczesności.

O odbyła się na wspaniałym stadionie olimpijskim (**architektura**), w błysku reflektorów oświetlających widzów i uczestników (**nowoczesna technika najwyższej jakości**), reżyserował spektakl twórca Dany Boogie (**film**), zobaczyliśmy sceny z sielskiej przeszłości Anglii i przewrotu przemysłowego (**historia, inscenizacja, aktorzy, balet**), pisarka Joanne K. Rowling czytała fragmenty *Alicji z krainy czarów*, *Piotrusia Pana* i *Harry'ego Pottera* (**literatura**), śpiewał zespół Rolling Stones i inni (**muzyka, piosenka, zespoły, kultura masowa**), defilowali sportowcy z 204 krajów świata (**geografia, moda**), pojawili się Jaś Fasola i James Bond (**aktorzy, film, telewizja, kultura masowa**), widzieliśmy piknik rodzinny (**obyczaje**), zwierzęta: konie, krowy, owce (**zoologia**), było wiele **tańca**, elementów **baletu**, pojawiła się królowa angielska, prezydenci, posłowie (**polityka**), usypiano górę (**technika, geografia, przy-**

roda), klaskali widzowie (**anonimowy tłum**), a wszystko można było oglądać na ekranach (**film, telewizja**) lub na ekranikach (**Internet**), siedząc w domu w najdalszym zakątku świata (**uchylenie przestrzeni i czasu**). Dodajmy do tego **symbolikę znicza i flagi oraz innych elementów**, aby pojąć istotę współczesności.

Oto świat, w którym żyjemy: my – poloniści, oni – nasi uczniowie. Tego świata dotykamy równocześnie, przede wszystkim wizualnie i słuchowo, w ciągłym ruchu, w ciągłych przekształceniach i powrotach, w oddaleniu i zbliżeniu, w makro- i mikroprzestrzeniach, które się mnożą, krzyżują i są nie do ogarnięcia, wymykają się systematyce i w ten sposób atakują nasze zmysły i nasz umysł.

W pierwszej części artykułu chcę więc pokazać na kilku wybranych przykładach, jak na początku XXI w. istnieje kultura. Nauczanie języka polskiego jest drobną częścią tejże kultury, nie może się od niej izolować – musi ulec obowiązującym trendom, inaczej utraci siłę przyciągania. Niżej cytaty z *Niezbędnika inteligenta*. Co się dzieje w kulturze (śródytuły pochodzą ode mnie).

▶ Gdzie i co oglądamy?

Obecnie wielosłalowe molochy pokazują z rozmachem nie tylko najświeższe fabuły kręcone w supernowoczesnej

technice przestrzennej (...). Coraz częściej można z też w nich obejrzeć koncerty rockowe, klasyczne opery, a lada moment transmitowane w nich będą najbardziej spektakularne imprezy sportowe, takie jak Mundial i finał NFL. Na żywo i oczywiście w 3D.²

Dzięki niewyobrażalnym wcześniej mocom komputerów stało się możliwe łączenie pozornie nieprzystających do siebie estetyk: komiksu, filmu historycznego, kina aktorskiego i animacji.³

Grzegorz Jarzyna przed kilku laty zrealizował „Makbeta” Szekspira (2007: *Macbeth*) w konwencji filmu sensacyjnego. Dawna hala fabryczna zagrała rolę bazy amerykańskich marines na irackiej pustyni. Żołnierze kapitana Macbetha mordowali Arabów w turbanach, chwytę i upadek przepowiedziała dowódca w zastępstwie trzech wiedźm tajemnicza postać w czadorze, a lady Macbeth węże zmywała krew z betonowego lądowiska pośrodku huku startujących helikopterów.⁴

▶ Mówi Krystian Lupa

Umarła „bien piece” faite. Sztuka „bien faite” nosi grzech pierworodny, dotąd nierozpoznany. Mianowicie, autor danej sztuki skupia się na opowiadaniu poprzez dialogi pewnej intrygi. Co stoi w skrajnej sprzeczności z prawdą ludzkich dialogów, które są anarchiczne, rozjeżdżają się, brak w nich logiki i narracyjnej konsekwencji. Intuicje współczesnych reżyserów, którzy z różnej materii, z różnych śmieci – powiedzmy: blogowo – starają się stworzyć dramat na scenie, są organicznie podyktowane zmieniającym się poczuciem prawdy.⁵

▶ O teatralnych składankach

Składankami są ostatnie produkcje Krzysztofa Warlikowskiego „(A)pollonia” i „Koniec”, miks „Procesu” i „Myśliwego Grakchusa” Franza Kafki, scenariusza filmowego „Nickel Stuf” Bernarda Marie Koltesa oraz powieści J. M. Coetzee. Zaś „Tramwaj” (...) obok tekstu samego „Tramwaju zwanego pożądaniem” Tennessee Williamsa, zawiera wstawki z „Biblii”, z „Uczt” Platona, „Jerozolimy

¹ Niniejszy tekst jest nawiązaniem do wystąpienia autora na konferencji pt. *Integracja wczoraj i dziś*, która odbyła się 8–9 października 2012 r. na Uniwersytecie Rzeszowskim w Rzeszowie.

² J. Wróblewski: *Niezbędnik inteligenta*. Co się dzieje w kulturze. Specjalny dodatek do „Polityki” 2001, nr 1, s. 9.

³ Tamże, s. 11.

⁴ A. Kyzioł: *Do czytania w antrakcie*. W: *Niezbędnik* ... s. 40.

⁵ Tamże, s. 39.

wyzwolonej” Torquato Tasso i „Edypa w Kolonie” Sofoklesa.⁶

► **Muzyka poważna niepoważnie**

W Stanach Zjednoczonych bywa, że dyrygent przebiera się i udaje artystę pop. My czasem oglądamy takich solistów, jak znany brytyjski skrzypek Nigel Kennedy, który pozornie spontanicznie, świadomie i zręcznie konstruuje swój popowy wizerunek (...) Nie tylko kunszt solisty, ale i punkowa fryzura sprawiły, że jego album z „Czterema porami roku” Vivaldiego (...) w ciągu pół roku sprzedany został w liczbie ponad 2 mln egzemplarzy.⁷

► **Rock – więcej niż muzyka**

(...) tzw. muzyka młodzieżowa, której najważniejszą odmianą był rock, okazała się zupełnie innym fenomenem kulturowym niż rozrywka muzyczna z epoki przedrockowej. Tym bardziej, że jej użytkowanie i kultywowanie przedkładało się na rozmaite i bardzo specyficzne zachowania odbiorców, jak fetyszyzacja płyt, plakatów, zdjęć wykonawców, traktowanie koncertów w charakterze dionizjum, czy wreszcie wspomniane przez Lutosławskiego atakowanie uszu postronnych za pomocą przenośnych źródeł dźwięku.⁸

► **W galeriach**

Instalacja bowiem obok sztuki wideo zdominowała sale wystawowe. Mówiąc najprościej, jest to dzieło przestrzenne złożone z wielu elementów. Twórca (...) może skorzystać z tego, co znajdzie dookoła siebie, od szpilki po samochód, i połączyć to w mniej lub bardziej zgrabną całość. (...) pojawiło się „environments” (duże, przestrzenne prace, w które widz może wejść, odgradzając się od otaczającego świata).⁹

(...) ruchomy obraz przeniknął do instalacji, performance, a nawet malarstwa. Dziś muzea i galerie prezentujące współczesną sztukę coraz częściej przypominają kinowe multipleksy, a ekrany, projektory, telewizory, kamery spotyka się w nich znacznie częściej niż blejtramy i cokoły pod rzeźby.¹⁰

► **W co grają dzieci**

Przygodowe gry akcji – łączą akcję z rozbudowanym scenariuszem oraz koniecznością wykonywania zadań lub rozwiązywania zagadek logicznych (...). Gry akcji – wymagają zręczności i spostrzegawczości, bardzo często są to strzelaniny, które obsadzają gracza np. w roli żołnierza w trakcie wojny (...), gry strategiczne – wymagają myślenia i taktyki, najczęściej polegają na dowodzeniu wojskami w trakcie wojny, kierowaniem rozwojem miasta, cywilizacji...¹¹

► **Kultura wszystkiego naraz**

Duży sklep w centrum miasta (...) jest w stanie zapewnić ofertę czołówki sprzedaży, najmniejszy wspólny mianownik, czyli zaoferować swoim klientom Sienkiewicza, Beatlesów, filmy Barei. W sieci te ograniczenia znikają. Jesteśmy w stanie znaleźć prawie wszystko w dowolnym momencie w zależności od upodobań. Nagle zaczynają się liczyć indywidualne upodobania każdego z nas.¹²

Obok siebie żyją wyznawcy punka i starego hip-hopu, tak samo jak fani starych komputerów (...) nie wypychają z sieci miłośników starych samochodów. Małe kultury nie znikają, za to wciąż przybywa nowych.¹³

► **Tworzy, bo ściąga**

O sytuacji literatury w dobie e-booków i iPadów rozmawiano dużo podczas lipskich Targów Książki w 2010 r. Zaczęło się od apelu niemieckich pisarzy z Günterem Grassem i Christą Wolf na czele, którzy zaprezentowali przeciwko przyznaniu nagrody literackiej 17-letniej Helenie Hagenam (...) Piekło niekochanych, krzyk rozpacz, narkotyki, nocne kluby, seks – wszystko opisane precyzyjnym, soczystym językiem. Tymczasem internauci zaczęli szperać i znaleźli – ok. 10 procent powieści zostało żywcem ściągnięte od blogersów. Gdy felietoniści zaczęli oburzać się, autorka łatwo ich uspokoiła, wskazując na wyznanie swej bohaterki, że inspiracje czerpie skąd się tylko da. A więc to nie twoje? Nie, z Internetu. Zatem plagiat czy literatura gry

elektronicznej, w której własność duchowa jest wspólna. Kradzież czy kolaż tworzony na zasadzie kopiuj – wklej?¹⁴

Wnioski z tego przeglądu są jednoznaczne: granice sztuk zatarły się, sztuka wyzwoliła się z rygorystycznych podziałów, dotychczas obowiązujące konwencje zostały zignorowane. Klasyczny podział na gatunki czy rodzaje, na sztukę ambitną i łatwą, elitarną i masową nie istnieje. Wszyscy naśladują wszystkich, powstaje wielosztuka, sztuka skrzyżowań, mutacji, transgresji, hybrydyczna aż do patologii. Obserwujemy wielką wypożyczalnię tematów, wątków, motywów, chwytów, prowokacji, twórcze i nietwórcze zdrady są na porządku dziennym. Artystów jest stanowczo za dużo, zresztą pojęcie artysty zdewaluowało się w dobie interaktywności. Przemowny wpływ techniki na upowszechnienie się niedostępnej niegdyś sztuki spowodował, że tworzyć (i grafomanić) może każdy, gdyż nie obowiązują obiektywne kryteria wartościowania literatury, filmu, spektaklu teatralnego, a także nowych form wypowiedzi paraartystycznej. Wszystko jest dozwolone, jeśli dziwi, to tylko chwilę, by stać się krótkotrwałą modą lub stałym elementem gry.

W wydanej przez Universitas w 2012 r. książce *Teksty w lustrze ekranu* Witold Bobiński – bogato argumentując – potwierdza raz jeszcze dominację obrazu w kulturze XXI wieku: *Zwrot ikoniczny (którego etapami stały się – między innymi – fotografia i film, a spektakularnym zwieńczeniem przewrót audiowizualny i rewolucja cyfrowa) niejako przywrócił ludzkości obraz, czyniąc go zarówno pierwotnym środowiskiem, jak i artykułem pierwszej potrzeby. Obraz, obrazowość, filmowość – i to jest także przejaw umacniającej się dominacji ikoniczności – okazuje się swoistym pryzmatem, przez który spogląda się współcześnie na sfery uważane dotychczas za wolne od hegemonii obrazu. Jedną*

⁶ Tamże, s. 39.

⁷ D. Szwarzman: *Klasyka upopowiconia*. W: *Niezbędnik...*, s. 44.

⁸ M. Pęczak: *Audiosfera epoki post*. W: *Niezbędnik...*, s. 59.

⁹ M. Pęczak: *Audiosfera epoki post*. W: *Niezbędnik...*, s. 59.

¹⁰ Tamże, s. 52.

¹¹ P. Stasiak: *Zasady gry*. W: *Niezbędnik...*, s. 67.

¹² B. Hachiński: *Od Wertera do hipstera*. W: *Niezbędnik...*, s. 74.

¹³ Tamże, s. 74.

¹⁴ A. Krzemiński: *Czy kultura literacka przetrwa zagrożona przez internetową kleptomanię?* W: *Niezbędnik...*, s. 85.

z takich sfer jest literatura, której właśnie teoria filmu (...) dostarcza narzędzi do badania tekstu.¹⁵

Jeśli dodamy do tego śmierć ciszy w dzisiejszej kulturze, priorytet muzyki, ale i wrzasku, jeśli wejdziemy do sieci, w której istnieje drugi, paralelny świat wirtualny, to zrozumiemy, że dokonała się rewolucja: znaleźliśmy się w innych galaktykach i nie da się od nich uciec także w dydaktyce polonistycznej.

Świat się poszerzył, integracja staje się koniecznością, warunkiem trwania polonistyki szkolnej.

Czy w epoce nowej, ponowoczesnej już ikoniczności, szkoła, edukacja literacko-kulturowa powinny otworzyć się na obrazy niezależnie od sposobów ich przejawiania się i kanałów dystrybucji?¹⁶ – pyta retorycznie Bobiński i potwierdza uznanie ikoniczności jako doskonałego narzędzia do oglądu literatury i dyskursu na jej temat. To nie jest myśl nowa, ale autor inspirującej monografii czyni z tego założenia program odnowy dyscypliny edukacyjnej, jaką jest nauczanie języka polskiego.

Hasłem książki staje się założenie, iż są różne porządki, różne systemy, ale wspólne narzędzia, które podsuwa poetyka intersemiotyczna. Dzięki niej może spotęgować się skuteczność działań dydaktycznych. Oto credo teorii: *Interdyscyplinarna edukacja kulturowa (literacka, filmowa, artystyczna, filozoficzna), w której zasadniczy udział ma „język polski”, powinna wykorzystywać narzędzia (metody, techniki, środki dydaktyczne) pochodzące zarówno z obszaru wspólnego interesujących ją sztuk, jak i te dla każdej z nich osobliwe. Właściwe literaturze kategorie, takie jak tekstowość, narracyjność, poetyckość, można zasadnie przypisać innym tekstom kultury, zwłaszcza filmowi. Z kolei związane z filmem kategorie ikoniczności, techniki montażu, punktu widzenia itd. okazują się użyteczne w czytaniu literatury) (...) Jest wiele powodów, by możliwie szeroko otworzyć im bramy „języka*

*polskiego”. Z pewnością ów przedmiot szkolnego nauczania zmieni wówczas nieco swoją tożsamość, ale przecież nie „czystość” danej dyscypliny winna być zasadniczym kryterium jej kształtowania. Czy, zresztą, owa czystość nie jest abstrakcyjna?*¹⁷

Założenie Bobińskiego jest nowe, gdyż nikt tak wnikliwie nie pokazał możliwości czytania filmu dla potrzeb mądrej i wnikliwej edukacji literackiej oraz nie skomentował uproszczeń w rozmowach o adaptacjach filmowych lektur szkolnych (naiwny paradygmat wierności czy niewierności wobec pierwowzoru), ale zarazem stanowisko autora *Tekstów w lustrze ekranu* wzmacnia tylko te tendencje, które w nauczaniu języka polskiego były obecne nawet w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, a o których zapominamy w przekonaniu, że dopiero my jesteśmy nowocześni. Oto tylko wybrane sygnały działań integracyjnych negujących rozumienie kształcenia polonistycznego jako kolekcji (określenie Basila Bersteina)¹⁸.

Barbara Kryda w 1972 r. jeszcze jako nauczycielka zauważyła: *Ala – ma kota i „Wielka Improwizacja”, recepta lekarska i wyznania miłosne, komunikat meteorologiczny i „Pieśń nad pieśniami”, kołysanka – śpiewanka nucona bez świadomości tekstu i referat o poszukiwaniu sensu w egzystencji, rytmika recytowanego tekstu, kształt widowiska i wymowa biografii artysty. Gdzie są granice tego przedmiotu?*¹⁹

W 1970 r. pojawiły się w polskiej szkole rewolucyjne z punktu widzenia integracji tak zwane zajęcia fakultatywne w blokach (4 godziny w tygodniu). Należało je realizować w klasie maturalnej. Uczeń miał prawo wyboru fakultetu, mógł uczęszczać nawet na dwa cykle. Ten pomysł, znany mi z autopsji (prowadziłem zajęcia w Kwidzynie) uważałem i uważam za doskonały. Oto kilka wybranych tematów takich fakultetów:

- „Konieczność historyczna” a wolność i odpowiedzialność jednostki – w ujęciu filozofów, historyków i pisarzy.
- Kultura masowa, jej geneza, wartości i zagrożenia, jakie niesie.
- Śródziemnomorskie źródła nowożytnej kultury.
- Konstrukcja bohatera filmowego (w porównaniu z literackim i teatralnym).
- Literatura a muzyka. Wzajemne inspiracje, zależności oraz charakterystyczne środki wyrazu²⁰.

W tym samym czasie Irena Wojnar wydaje pod auspicjami Polskiej Akademii Nauk tom: *Integracja wychowania estetycznego w teorii i praktyce*²¹. W Jąbłonie pod jej kierunkiem odbywają się seminaria, których ideą staje się jedność humanistyki. W dyskusjach, których byłem świadkiem, uczestniczą filozofowie, etycy, socjolodzy, psycholodzy, pedagodzy, poloniści, historycy, zaś na łamach tygodnika „Literatura” szalony Piotr Wierzbiński w cyklu artykułów niszczy priorytet własnej dyscypliny i proponuje odwołanie się w szkole do takich dyscyplin humanistycznych, jak właśnie psychologia czy socjologia.

Zajęcia fakultatywne zostały wycofane na rzecz klas sprofilowanych, ale po przewrocie dwie wersje programów języka polskiego: ministerialna i autorska Bożeny Chrzastowskiej wprowadziły w 1990 r. niezwykle bogate **konteksty interpretacyjne oraz kontynuacje i nawiązania**²². Potem następuje wysyp podręczników integrujących język polski wewnątrz dyscypliny (kształcenie literackie i językowe, ćwiczenia w mówieniu i pisanu) i na zewnątrz (bezwzględne pierwszeństwo należy się Agnieszce Kłakównie i zespołowi *To lubię*), książek poświęconych integracji, że wspomnę tylko *Godziny polskiego* Zenona Urygi z akcentem na przekład intersemiotyczny, *Magię lektury* Feliksa Tomaszewskiego

¹⁵ W. Bobiński: *Teksty w lustrze ekranu. Okołoilmowa strategia kształcenia literacko-kulturowego*. Kraków 2012, s. 50.

¹⁶ Tamże, s. 112.

¹⁷ Tamże, s. 117.

¹⁸ *Kolekcja czy integracja*. „Nowa Poliszczyna” 1999, nr 5. Pisałem o tym w *Zdziwieniach polonistycznych*, Warszawa 2003, s. 5 – 6.

¹⁹ B. Kryda: *Przedmiot najtrudniejszy*. „Teksty” 1972, nr 6, s. 119.

²⁰ *Zajęcia fakultatywne w klasie IV. Grupa humanistyczna*. Warszawa 1970, s. 3 – 4.

²¹ *Integracja wychowania estetycznego w teorii i praktyce*. Pod red. I. Wojnar. Wrocław 1975.

²² Por.: *Program liceum ogólnokształcącego, liceum zawodowego i technikum. Język polski (dwie wersje)*. Warszawa 1990. Dla przykładu w klasie I Chrzastowska proponuje Platona, Senekę, Cera, Witwickiego, Rafaela, Leonarda, Michała Anioła, Erazma z Rotterdamu, Morusa, Błońskiego itd. (s. 61 i nast.).

z projektem przekładu poezji na język wykresu i rysunku, *Konteksty dzieła literackiego*, moje *Zdziwienia polonistyczne* czy materiały z poznańskiej księgi jubileuszowej ofiarowanej Bożenie Chrzastowskiej, a zatytułowanej *Konteksty edukacji polonistycznej*²³ oraz z gdańskiej sesji *Skoro i tak gram... Edukacja kulturowa poprzez teatr*²⁴. Pojawiają się też programy autorskie, a nawet szkoły, które ideę integracji konsekwentnie wprowadzają w życie.

Wniosek: wszyscy jako poloniści jesteśmy pod przemożnym wpływem integracji, nie wyobrażamy sobie lekcji języka polskiego bez filozofii, malarstwa, architektury, filmu, teatru, a dziś Internetu. Na czym więc polega nowość myślenia Bobińskiego, myślenia, któremu sprzyjam? Na zrozumieniu faktu, że – niestety – literatura w oczach młodzieży utraciła swą atrakcyjność, że czytanie książek jest dziś ostatnim etapem poznawania świata kultury (w wielu wypadkach maturzysta po książki nie sięga, chociaż egzamin zdaje), że kultura w świecie rzeczywistości tej cyfrowej i tej masowej jest już zupełnie czymś innym. Trzeba więc nawiązywać kontakt z uczniami odmiennie, przekreślając rutynę literacką. Przecież mamy do czynienia z nowym pokoleniem, które tak charakteryzuje Łukasz Gołębiowski:

*To pokolenie nowych czytelników, przyzwyczajonych do innej struktury zdań, innego układu tekstu, nielinearnego wykładu, piktogramów, emotikonów, tabel, kolorowych wyróżnień, do przesuwania tekstu z góry na dół, do kopiowania i kompilowania, swobodnego rozporządzania własnością intelektualną, do łatwego wyszukiwania informacji. Pokolenie, które wiedzy szuka w Google, a nie w encyklopedii PWN, które nie słucha płyt, lecz piosenek w formacie MP3, rysuje w Corelu, a zdjęcia edytuje w Photoshopie.*²⁵

To pokolenie trzeba na lekcjach języka polskiego uczyć inaczej: pomysłowo, barwnie, wychodząc z założenia, że większość lekcji języka polskiego musi mieć coś z widowiska, coś

z reklamy, coś z filmu, coś telewizji, coś z prasy, coś z happeningu, performansu, coś z instalacji, coś z Internetu, coś z koncertu, a jednocześnie lekcja musi – co podkreślam z naciskiem – musi być miejscem pracy samodzielnej, przełamującej bierność i bezkrytycyzm młodych, musi więc być oparta na interaktywności, powielaniu i generowaniu pomysłów, na wyzwalaniu wyobraźni ponad granice, słowem na scenariuszu, który przyciąga, bo naśladuje życie i nie jest archaiczny, czyli wyłącznie literacki. Trzeba więc udzielić daleko idącej koncesji na pozorną ucieczkę od literatury po to tylko, aby dojść do tekstu literackiego i zgłębić go inaczej, np. przez parafrazę.

W tym miejscu ostrzeżenie: integracja – tak czy inaczej pojęta – nie może łączyć się z biurokratycznym przymusem, z restrykcyjną akcją ministerstwa edukacji, które wpisało do nieaktualnej na szczęście podstawy programowej tzw. ścieżki międzyprzedmiotowej, skądinąd ciekawe, inspirujące do działań szczególnie pozalekcyjnych, ale z powodów czasowych i organizacyjnych całkowicie nierealne. Rzecz zamknęła się w praktyce na najczęściej kłamiwym zapisie w dziennikach i formalnej kontroli dyrekcji szkoły bądź wizytatorów. Za kwintesencję groźnej zabawy z integracją uznaję zbiorową publikację Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli pt. *Integracja międzyprzedmiotowa*, której nonsensy i aberrację pokazują w *Zdziwieniach polonistycznych*²⁶, a Wiesława Wantuch tak rzecz skomentowała: *Postulat **gracji**, czyli wdzięku, nakazuje stawiać opór wszelkim administracyjnie wymuszonym działaniom integracyjnym. Odkrywamy wspólne elementy tam, gdzie je dostrzegamy, a nie naciągamy treści nauczania, aby wszystko ze wszystkim integrować, nie zważając na opór materii.*²⁷

Przykłady scenariuszy

Zaczynam od wiersza Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, gdyż podobne

warianty rozwiązań zaproponowaliśmy: ja w *Scenariuszach półwariackich*, a niezależnie Witold Bobiński w *Tekstach w lustrze ekranu*. Aby nie niszczyć pięknego wiersza drobniągową analizą, poprosiłem uczniów o zapisanie określeń i porównań: *Jaka jest Barbara?* Mogą to być przytoczenia z wiersza, jak też dopowiedzenia własne i porównania zaczynające się od słowa *jak*. Oto ciągi skojarzeń, często wykluczających się:

- szklana, przesycona bielą i światłem, srebrna, gibka, cicha, drżąca, milcząca, spokojna, krucha, delikatna, przejrzysta, tajemnicza, rozświetlona, jasna, lśniąca, błyszcząca, senna, płynna i cielesna, biała, nieobecna, zwinna, wiotka, powabna, miękka, niewinna, ciepła, romantyczna, niedotykalna;
- jak ze snu, jak z czarów, jak z baśni, jak z muzyki, jak zjawy, jak płomień, jak mgła, jak z krain polarnych, jak dzban i pryzmat, jak kryształ, jak łasica, jak biały pył, jak z zaświatów, jak królowa Śniegu, jak Alicja z krainy czarów.

Zwróciliśmy uwagę na rolę bieli i światła, na połączenie wrażeń wzrokowych z ruchem lub muzyką. Zainteresowało nas to, co płynne, rozświetlone, muzyczne i giętkie.

Zacytowałem wyznanie poety: *miłość jest rzeczą odczuwaną przez świat, czy też świat odczuwany przez soczewkę miłości. Wszystko się zlewa jak hymn i jest to energia, siła przelewana na całe otoczenie i poza otoczeniem.*

Zaproponowałem, aby przełożyć wiersz na obrazy filmowe:

- Barbara czesze się przed lustrem.
- Barbara staje się szklana i śpiewa perłście.
- Barbara staje się dzbanem.
- Pojawiają się gwiazdy i pył księżycowy.
- Przez biel prześlizgują się łasice, niedźwiedzie polarne, myszy.
- Spada lawina.

²³ *Konteksty edukacji polonistycznej*. Red. M. Kwiatkowska-Ratajczak i S. Wysłouch. Poznań 1998.

²⁴ *Skoro i tak gram... Edukacja kulturowa poprzez teatr*. Red. G. Tomaszewska, D. Szczukowski. Gdańsk 2009.

²⁵ Ł. Gołębiowski: *Śmierć książki. No future book*. Warszawa 2008, s. 15 – 16.

²⁶ S. Bortnowski: *Zdziwienia... Rozdział: Integracja mądra i niemądra*, s. 5 – 18.

²⁷ W. Wantuch: *Don Kichotowe boje o integrację*. „Polonistyka” 1999, nr 7.

- Mleczna Barbara zasypia w bieli.
- W ciele Barbary przeży się łasica.
- Milczenie.

Uczniowie otrzymali jeszcze ćwiczenie:

Załóżmy, że wiersz Baczyńskiego jest piosenką wykonywaną przez (wpisz nazwisko wykonawcy lub nazwę zespołu). Zaproponuj scenopis wideoclipu w wersji wiernej tekstowi lub odbiegającej częściowo od tekstu, ale zachowującej jego klimat. Przed wykonaniem polecenia przypomnij sobie, jak ekranizują piosenkę fachowcy. Oglądając, zwróć uwagę na następstwo ujęć.

Potem były jeszcze ćwiczenia z lustrem. Uczennice czesały się przed przyniesionym do klasy sporym lustrem, a klasa miała opisać te działania (jedność tematu literackiego i form wypowiedzi pisemnych), zwracając uwagę na rekwizyty, części ciała, epiteity, stylistyczne kategorie opisów. Teraz już krok do przeczytania fragmentów z *Dziejów zwierciadła* Mieczysława Wallisa, do malarskich obrazów z wykorzystaniem zwierciadła, np. Rubensa *Toalety Wenus*, Pankiewicza *Kobiety przed lustrem*, Ślewińskiego *Studium czeszącej się kobiety* i tak można dojść do Nowosielskiego i Kozyry, a nawet wymyślić scenariusz performansu czy filmu.

Dziś dałbym polecenie: *Szukajcie lustra (zwierciadła) w Internecie i poproś uczniów o wskazanie filmu, w którym lustro pojawia się nieprzypadkowo.*²⁸

Bobinśki redaguje ćwiczenie następujące:

Opracujcie scenopis wideoclipu do słów wiersza... Możecie zaplanować wykorzystanie wszelkich środków dostępnych sztuce filmowej. Zadbajcie, by scenopis odzwierciadlał wasze rozumienie utworu i projektował teledysk dostępny wrażliwości przeciętnego widza.

Oto wykonanie:

Barbara półnaga, siedzi przed lustrem, czesze włosy, jej ciało przypomina sylwetkę dzban – kobieta śpiewa, ciało jaśnieje: napelnia się jasnością niby dzban wodą – Barbara miękkim ruchem kładzie się na łóżku, ciało mieni się barwami: od ciepłych złocieni, brązów, do

*chłodnych, srebrzystych – długie blond włosy rozsypują się na ramionach kobiety i na posłaniu – na tle włosów, niby na ekranie, przesuwają się obrazy białego niedźwiedzia, biegnących białych myszy – oświetlona księżycową poświatą, Barbara zasypia – zapada półmrok – kobieta przez sen przeciąga się – zasypia – nad jej ciałem porusza się, nie dotykając go, lecz opływając w powietrzu, czyjaś dłoń.*²⁹

Inne pomysły przyszły mi na myśl, gdy zastanawiałem się, jak pracować z dłuższą lekturą, której uczniowie nie chcą czytać, a która przecież jest dla zrozumienia świadomości społecznej oraz postaw inteligentkich w przeszłości bardzo ważna. Wybór padł na *Ludzi bezdomnych* Stefana Żeromskiego.

Cele lekcji byłyby następujące: przybliżyć problematykę książki tak ważnej dla pokolenia z przełomu wieków XIX i XX, przepuścić ją przez filtr współczesności. Zaproponować niekonwencjonalne projekty pracy dla grup lub ochotników oparte na rozmaitych formach wypowiedzi. Założenie: klasa przeczyta streszczenie powieści, grupy wybiorą z tekstu materiał do egzemplifikacji projektu. Niżej warianty działań do wyboru z zaznaczeniem rodzaju przekładu na inny język wypowiedzi:

- **Reporter** idzie śladami nędzy w Warszawie i Paryżu (**reportaż radiowy, wywiad, inscenizacja** wybranego fragmentu).
- Organizujemy **debatę** między lekarzami na temat: pozostać w Warszawie czy wyjechać na niebezpieczną misję lekarzy bez granic do Konga, gdzie trwają zamieszki (uczniowie wcześniej czytają rozdział *Mrzonki*).
- Piszemy **scenariusz fragmentu filmu** Co zdarzyło się w *Cisach*?
- Współczesna **dziennikarka**–feministka **rozmawia** z Joasią, cytując jej poglądy i spierając się z nią [lub]
- Przedstawiamy krótkie **nagrane** fragmenty pamiętnika Joasi (ew. przerywane piosenką) i **komentarz** uczennicy w roli współczesnej feministki.

Zakończenie powieści (uczniowie przeczytali rozdział *Rozdarta sosna*) podsuwa wiele pomysłów dydaktycznych: może to być **dyskusja** na temat: czy Judym miał prawo opuścić Joasię, **dyskusja** wedle reguł opisanych przez de Bono jako **spór sześciu kapeluszy**³⁰, porównanie **scenariuszy** końcowych ujęć filmu w wersjach: realistycznej, symbolicznej, surrealistycznej, melodramatycznej, parodystycznej, dziennikarski **komentarz w gazecie** (rzecz dzieje się współcześnie: lekarz wybrał misję w Afryce, do obieganego małżeństwa nie doszło), **artykuł** Czy *Judymowi potrzebni są w dzisiejszym społeczeństwie?*

W podobny sposób jak z *Ludźmi bezdomnymi* zaprojektowałem działania z *Konradem Wallenrodem* Adama Mickiewicza jako antidotum przeciwko brykom. Model ten, odwołujący się do działań integracyjnych, można dostosowywać do każdej lektury, zatem jest on uniwersalny.

Cele: Tak zredagować polecenia dotyczące wypracowań domowych, aby odejść od sugestii brykowych, zachęcić uczniów do wyrażenia samodzielnych sądów dotyczących problematyki utworu, postaci bohatera, wskazać formy wypowiedzi bliskie dziennikarstwu oraz uruchomić wyobraźnię literacką, filmową, radiową, teatralną. Przykłady:

- Streść Konrada Wallenroda najpierw w 300 słowach, a potem skracaj je coraz bardziej. Przedstaw streszczenie najkrótsze. Możesz postąpić inaczej: gotowe streszczenie skondensować do minimum.
- Przedstaw zdarzenia powieści poetyckiej w formie kilku depeš agencyjnych najpierw w dzienniku poważnym, a następnie przeredaguj na informacje w tabloidzie.
- Wybierz z powieści poetyckiej dwa – trzy fragmenty świadczące o tragizmie bohatera, zacytuj je i napisz możliwie jak najszerzy komentarz.
- Napisz charakterystykę Konrada Wallenroda w formie monologu wewnętrznego, czyli w 1 os. czasownika. Monolog powinien być

²⁸ S. Bortnowski: *Scenariusze półwariackie*. Warszawa 1997, s. 83 – 89.

²⁹ W. Bobinśki: *Teksty...*, s. 238 – 239.

³⁰ Patrz: S. Bortnowski: *Doktor Judym w sześciu kapeluszach*. W: *Nowe spory, nowe scenariusze*. Warszawa 2001, s. 119 – 128.

pełen wahań, a składnia wypowiedzi oddawać napięcie wewnętrzne.

- Przeprowadź wywiad z wyimaginowanym aktorem grającym Konrada Wallenroda (może być także wywiad z reżyserem lub scenografem).
- Jesteś reporterem poważnego dziennika i poszukujesz prawdy o Konradzie Wallenrodzie (mogą być fragmenty).
- Pojęcie zdrady dziś – w polityce, w mediach, w kulturze masowej (do wyboru, ale konkretnie). Forma dowolna.
- Sumienie polityka – sumienie patrioty (rozważania w formie artykułu lub szkolnego eseju – dzieło Mickiewicza ma być tylko punktem wyjścia rozważań).
- Napisz fragment scenariusza filmu o Konradzie Wallenrodzie (może to być także jeden z rozdziałów serialu). Pamiętaj, że scenariusz filmu musi być konkretny, czyli obrazowy, a nie pojęciowy. Zastanów się, z czyjego punktu widzenia będziesz opowiadać tę historię (Konrada, Aldony, Halbana). To mogą być różne adaptacje. Pomyśl, kiedy się historia zacznie i jak będziesz odsłaniać tajemnice zdarzeń. Czy zdarzenia za-

prezentujesz chronologicznie czy w retrospekcjach?

- Jeśli opanowałeś język filmu, to przedstaw scenopis jednej sekwencji.
- Wyobraź sobie, że jesteś fotooperatorem i udzielasz wywiadu na temat sposobu fotografowania opowieści.
- *Konrad Wallenrod* na deskach teatru: za lub przeciw takiemu pomyślowi.
- Konrad Wallenrod jako melodramat. Adaptacja w stylu Hollywood z obowiązkowym happy endem.
- Konrad Wallenrod jako jeden z odcinków filmu z Jamesem Bondem.
- Koncepcja słuchowiska radiowego wg Mickiewiczowskiego poematu (ewentualne nagranie fragmentu).
- Historia Konrada Wallenroda w wersji fantasy (np. koncepcja całości, postać bohatera, wybór tła, fragment tekstu – wg uznania).
- Konrad Wallenrod przeniesiony w czasy współczesne (projekt dowolny).

Najkrótsze podsumowanie

Niniejszy tekst o integracji rozumianej jak najbardziej współcześnie zamy-

kam krótkim wnioskiem: **Nie trzeba zmieniać programów nauczania języka polskiego ani podstawy programowej, gdyż integracja była i jest wpisana na zawsze do działań polonistycznych.** Integracja to po prostu scenariusz z wyzyskaniem rozmaitych kontekstów, z odwołaniami do różnych form wypowiedzi, do ćwiczeń językowych i stylistycznych. Scenariusz taki można zaczerpnąć z podręczników lub materiałów dydaktycznych, dziś także dodatków do e-podręczników. Najlepiej jednak, aby integracyjny scenariusz powstał jako indywidualny projekt polonisty.

Ponieważ jednak na galaktykę Guttenberga nasunęły się inne galaktyki i nasz uczeń przeniósł swe zainteresowania i swą wyobraźnię do intermedialnego świata, nauczanie języka polskiego musi stać się bliskie nowym językom sztuki. O proporcjach między tym, co ściśle literackie czy językowe, a tym, co widowiskowe i obrazowe, musi decydować polonista. Integracji nie da się narzucić odgórnie, kto jej nie zechce, pozostanie w świecie, który zgodnie z naszą wolą lub wbrew niej ucieka.

Dr Stanisław Bortnowski jest emerytowanym nauczycielem akademickim Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz autorem wielu podręczników i opracowań metodycznych dla nauczycieli języka polskiego.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2012/2013

■ KURSY DOSKONALĄCE:

- Edukacja regionalna w przedszkolu, szkole podstawowej – planowanie, realizacja, ewaluacja zgodnie z nową podstawą programową
- Edukacja regionalna w gimnazjum, szkole ponadgimnazjalnej – planowanie, realizacja, ewaluacja zgodnie z nową podstawą programową
- Edukacja regionalna w projektach edukacyjnych

Kontakt: Małgorzata Łukaszewska,
tel. (32) 258 13 97 w. 208
e-mail: mlukaszewska@womkat.edu.pl

- Bibliotekarz jako broker informacji
- Kulturotwórcza rola biblioteki szkolnej

Kontakt: Aldona Ferdyn, tel. (32) 203 59 67 w. 201
e-mail: aferdyn@womkat.edu.pl

■ SZKOLENIA DLA RAD PEDAGOGICZNYCH:

- Indywidualizacja w procesie dydaktyczno-wychowawczym
- Wybrane nowoczesne metody nauczania – uczenia się uwzględniające pracę zespołową uczniów

Kontakt: Anna Czarlińska-Wężyk,
tel.: (32) 203 59 67 w. 223, kom. 507 054 543
e-mail: aczarli@womkat.edu.pl

EDUKACJA TWÓRCZA

– edukacja przez twórczość¹

KATARZYNA MICHALSKA

Walka o przetrwanie

Kiedy patrzę wstecz, uświadamiam sobie, że zawsze mówiło się o nowej rzeczywistości, która dawała prawo do niezrozumienia młodych ludzi i poczucia bezradności wobec ich inności. Nasi uczniowie, cyfrowi tubylcy, przerażają nas swoim bezwolnym podporządkowaniem Internetowi, budujemy więc w szkołach strategię naprawczą. Mamy pogadanki-straszaki mające uświadomić im, jak nieodwracalne, destrukcyjne spustoszenia czynią w ich mózgach migające ekrany komputerów, jak wiele mrocznych i całkowicie zbrodniczych intencji kryje w sobie przypadkowa osoba, z którą nastolatek podejmuje dialog on-line. Mamy też wielkie projekty, którym przyświeca wspaniała idea nauczania takiego wykorzystywania technologii informacyjnej i komunikacyjnej, które pokaże naszym uczniom niepodważalnie możliwości Internetu i pozwoli im na samodzielne, dobrowolne odrzucenie bezmyślnego serfowania na rzecz świadomych poszukiwań. Psycholodzy i socjolodzy mówią o zmianach zachodzących w naszych dzieciach, które nie mogą nie przerażać – zaburzenia interpersonalne, ponieważ ich uspołecznienie kształtuje się pod wpływem portali społecznościowych, wyizolowanie, zanik empatii (odwrażliwienie). To właśnie nauczyciele, jako jedyna grupa zawodowa, mają codziennie szansę stanąć oko w oko z grupą około trzydziestu nastolatków, którzy nie potrafią nie tylko mówić o swoich uczuciach (do tego służą im emotikony), ale często nie potrafią mówić w ogóle, bo zdecydowanie łatwiej jest im komunikować się za pomocą zdawkowych, pozbawionych reguł ortograficznych, interpunkcyjnych i gramatycznych, form pisanych on-line. Uczniowie ci nie chcą dyskutować, chyba, że zaspokoją

nasze dydaktyczne potrzeby szkolnej potyczki na linii uczeń – nauczyciel (czy nawet dziecko – dorosły), które zwykliśmy kwitować „nie dyskutuj” (co skądinąd doskonale wszyscy znamy z własnego dorastania), nie chcą czytać, nie rozumieją poezji, nie chcą się w nic angażować, oglądają fatalne filmy, słuchają potwornej muzyki... Kiedy wyobrażam sobie takiego nastolatka, czuję, że wszyscy nauczyciele w Polsce powinni otrzymywać dodatki za trudne warunki pracy i nie ma w tym ani kropli szyderstwa czy kpiny, bo jestem jednym z nich. Więcej – jestem matką takich nastolatków!

Zgodnie z teorią Zygmunta Baumana zarówno naszym dzieciom, jak i nam przyszło żyć w „świecie płynnej nowoczesności”. Według tej teorii w otaczającej nas rzeczywistości nie ma nic stałego, wszystko się zmienia, płynie, bezustannie przekształca. Rzeczywistość miga, pulsuje, dostarcza niezliczonych bodźców, którym podlegamy, czy tego chcemy, czy nie. Różnica między nami a naszymi dziećmi polega na tym, że kiedy my dorastaliśmy, świat przed naszymi oczami był nieco bardziej stabilny. Czytaliśmy książki, bo nie mieliśmy innego wyjścia, nie mieliśmy pod ręką, na biurku, tuż obok podręcznika, łatwiejszej, skróconej wersji w kilku opcjach. Kiedy oglądaliśmy film, nikt nie przeszkadzał nam w identyfikowaniu się z przeżyciami bohaterów poprzez sugerowanie nam, jaki samochód powinni kupić nasi rodzice, żebyśmy nie zginęli w wypadku, jakiego szamponu powinien użyć tata, żeby natychmiast nie wyłysieć czy jak uratować za pomocą kremu mamę, która za chwilę straci swoją twarz poprzez przerażający proces „opadania owalu”. Kiedy chcieliśmy oglądać dobry film – szliśmy do kina, kiedy chcieliśmy opowiedzieć komuś o swoim smutku lub radości, musieliśmy ubrać buty i biec

do zaufanej osoby, którą najpierw musieliśmy zdobyć. Kiedy pod wpływem emocji nasza wypowiedź nie była składna, odbiorca kazał nam się skupić i zacząć od nowa, kazał nam szukać cenniejszych słów. Natomiast nasze dzieci ściągają filmy z Internetu i oglądają je w samotności, piszą blogi o swoich przeżyciach przeznaczone dla wszystkich, czyli dla nikogo, zamiast szukania właściwych określeń swoich emocji – szukają odpowiedniej grafiki.

Zastanawiam się, czy wolno mieć pretensje do dzieci, że są inne niż my. Nigdy nie dowiemy się, czy gdybyśmy dorastali w dzisiejszej rzeczywistości bylibyśmy inni niż oni. Myślę, że nasza siła tkwi w tym, że jesteśmy „tu i teraz” zarówno my, jak i oni, właśnie tacy, jacy jesteśmy. Ideałem byłoby, gdybyśmy w szkołach znaleźli płaszczyznę, na której będziemy czerpali z siebie wzajemnie. Zaledwie kilka dni temu słuchałam wypowiedzi studentki z kolczykami w nosie i z wygoloną do połowy głową, która powiedziała: *używamy nowych słów, bo nie ma w naszym języku określeń odpowiadających nowym formom komunikacji, nazywających zjawiska, które są naszym udziałem.*

Jako nauczyciel zastanawiam się, czy jeśli nie rozumiem tego, o czym myśli mój uczeń, mam prawo osądzać jego inność jako negatywną?

I dalej stawiam sobie pytanie – gdzie, w jakich okolicznościach, mogę spróbować poznać sposób myślenia mojego ucznia? Pytając go przy mapie o stolice państw? Oczekując, że przy tablicy rozwiąże zadanie z jedną niewiadomą? Czy może kiedy mozolnie tłumaczę mu, że oksymorony, metafory, przerzutnie, epiteti i personifikacje są wystarczającym powodem, aby zachwylił się poezją? Mówi się dziś, że procesu zmian zachodzących w rzeczywistości nie da się zatrzymać, ale da się je złagodzić, wskazując dzieciom te obszary, z których ograbia je technologia cyfrowa. W moim odczuciu tym obszarem jest sztuka.

Zgadzam się z prof. Januszem Morbitzerem, który mówi: *Fenomen współczesnej szkoły polega na tym, że jest to jedna z niewielu instytucji tak bardzo odporna na zachodzące wokół radykal-*

¹ K. Michalska: *Edukacja twórcza – edukacja przez twórczość*. W: *Świetlica Sztuki 2007 – 2011*. Pod red. A. Tecl. Bytom, CSW Kronika, 2011, s. 38 – 45.

ne zmiany techniki, kultury, życia społecznego i wszelkich innych sfer życia człowieka.

Szkoła – wyzwaniem dla ucznia i nauczyciela

Chcemy innego ucznia, chcemy zatrzymać lub złagodzić proces, który na naszych oczach zmienia nasze dzieci, ale wciąż koncentrujemy się na idealizowaniu przeszłości i ucznia sprzed lat bądź na teoriach, na pobożnych życzeniach. Byłabym nieuczciwa wobec własnego środowiska, gdybym powiedziała, że szkoła nie podejmuje działań. Ale szkoła to system, a nauczyciel to trybik tego systemu, który jest wprawdzie samodzielnym elementem, ale nie jest w stanie działać przeciwko mechanizmowi lub samodzielnie wprawiać go w ruch. Z jednej strony mamy więc nauczyciela, z drugiej ucznia, a pomiędzy nimi system – podstawę programową, programy nauczania, plany pracy, realizację odpowiedniej liczby godzin lekcyjnych. Jestem przekonana, że wszystko zaczyna się od człowieka, który staje się nauczycielem, a następnie dokonując wyboru pracy w szkole, zgadza się na wejście w system. I tak nauczyciel wyposażony w zakres celów i obowiązków staje wobec ucznia, którego obejmuje obowiązek szkolny.

Chcę, jako nauczyciel języka polskiego, skłonić gimnazjalistów do zapamiętania, kim był Henryk Sienkiewicz, dlaczego powinniśmy pamiętać Jana Kochanowskiego i dlaczego *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza zasługuje na uwagę, ale czy mam prawo oczekiwać, że mając 14 lat, uczniowie będą z wypiekami na twarzach dyskutować na temat liryki Staffa? Chcę ich nauczyć, ale pragnę również widzieć na ich twarzach te wypieki, chcę słyszeć ich wypowiedzi nacechowane emocjonalnie, chcę, żeby mnie przekonywali do słuszności swoich sądów, chcę aby poszukując właściwych słów, starali się udowodnić mi, że to oni mają rację. **Podstawa programowa zakłada, że mam ich nauczyć, ale ta sama podstawa programowa daje mi możliwość wyboru, jak mam to zrobić.** Dla mnie metodą nie jest wybór tematu (bo on często jest narzucany), ale podejście do tematu, po-

stawienie ucznia w sytuacji twórczej, aktywnej.

Nie jestem teoretykiem. Zaczęłam poszukiwać nowych metod pracy, kiedy z różnym powodzeniem próbowałam nauczyć swoich uczniów zawilości językowych czy miłości do archaicznych w ich pojęciu tekstów. Zapytałam wtedy siebie o to, kiedy zaczynam kogoś słuchać? Kiedy chcę zapamiętać jego słowa. Kiedy ciekawi mnie to, co mówi, nawet jeśli nie do końca jestem zainteresowana tym, o czym mówi? Doszłam do wniosku, że tylko wtedy, kiedy osoba, której słucham jest autentyczna.

Dziś nie boję się powiedzieć swoim uczniom, że nie przepadam za poezją Mickiewicza, choć jest ona bezwzględnie perfekcyjnie skonstruowana, bo wiem, że dam im jasny komunikat – nie musisz tego lubić, ale wypada, żebyś znał i wiedział, czym zachwyca się świat. Moja praca stała się moją pasją, kiedy zrzuciłam z siebie jarzmo widma nauczyciela, jakie prześladowało mnie od szóstego roku życia. Pamiętam lekcje języka polskiego z tematem *Czytanie czytanki*; ręce nauczyciela założone za oparcie krzesła w trosce o mój kręgosłup; plastykę, z której wyniosłam opartą na długoletniej praktyce umiejętność konstruowania plakatu; muzykę, na której śpiewałam radzieckie pieśni, ale nie nauczyłam się rozpoznawać instrumentów muzycznych. Pamiętam ciszę na lekcjach, mój biały kołnierzyk i to, że wcale nie byłam nieszczęśliwa. Przyjmowałam ten system, godziłam się na niego – byłam w schemacie. Ale pamiętam też pierwsze dyskusje na języku polskim w liceum, słowa, które były jak objawienie, że mogę czuć tekst po swojemu, mam prawo mieć własne zdanie. I doświadczenia na biologii, kiedy sama rozciąłam martwą oś i na zawsze w mojej głowie zadomowił się obraz, jaki zobaczyłam.

Pierwsze kroki uczenia w zgodzie z sobą stawiałam mozolnie, bo miałam już za sobą kilkunastoletnią pracę opartą na schemacie wyniesionym z własnych szkolnych doświadczeń, wyuczonej metodyki, konspektów... Bałam się tego, czego, jak sądzę, boją się najbardziej nauczyciele – przyłapania na niekompetencji, znalezienia się w sytuacji niekomfortowej, bo nowej, utraty tzw. autorytetu. Dziś jestem

przekonana, że udało mi się znaleźć obszar, który daje nauczycielowi ogromne możliwości pobudzania kreatywności ucznia.

Przestrzeń sztuki – wspólnym doświadczeniem

Jeśli rzeczywistość współczesnych nastolatków jest filmem oglądanym na podglądzie, to sztuka jest rzeczywistością zatrzymaną. Stop-klatką. Koncentracją na tym, co tu i teraz, w tym momencie i żadnym innym. Jeśli ich rzeczywistość jest odczłowieczona, to w sztuce zamknięty jest człowiek z jego prawdziwymi i indywidualnymi uczuciami, do których ma pełne prawo. Jeśli szkolna rzeczywistość nie poddaje się dyskusji (trudno dyskutować z faktami), to sztuka tak, bo mamy prawo jako odbiorcy mieć własne stanowisko wynikające z indywidualnych doświadczeń, postaw moralnych, emocjonalności.

Sztuka i to nie ta, o której informacje można znaleźć w podręcznikach, ale ta, która stawia nas – nauczyciela i ucznia, w tej samej, poszukującej pozycji. Sztuka współczesna. Kiedy twórca żyje „tu i teraz”, odbiera te same bodźce, bierze udział w tych samych wydarzeniach, a poprzez sztukę szuka sposobu na wyrażenie siebie. Stojąc przed jego pracami, nie udaję, że wszystko wiem i rozumiem – tak samo ja, jak i moi uczniowie, możemy czuć się bezradni, niepewni, poszukujący. Nie ma powodów, by bać się posądzenia o niekompetencję.

Konfrontacja ucznia ze sztuką, wykorzystanie działań artystycznych przynosi korzyści na wielu płaszczyznach. Wychodząc z uczniami ze szkoły, zmieniam, pogłębiam relacje między nami. Znajdujemy się w innej niż szkolna rzeczywistości, stajemy wobec problemu odbiegającego od problemów szkolnych, poruszającego pozaszkolne tematy. Zawsze toczy się dyskusja, bezpieczna, bo tu nie ma bezpośredniego odniesienia do wiedzy, która może podlegać ocenie. Jako nauczyciel oceniam udział w dyskusji, ale nie stawiam ocen za przemyślenia i stanowiska. Pozwalam na rozwijanie kompetencji językowych w sytuacji, kiedy moi uczniowie formułują własne sądy, argumentują, odnoszą się do stwierdzeń innych.

Wspieram umiejętność krytycznego odniesienia się do rzeczywistości, kiedy pozwalam im na wyrażanie własnego zdania na temat oglądanych prac. Natomiast zachęcenie do działań artystycznych owocuje kształceniem umiejętności myślenia metaforycznego, wyrażania emocji i uczuć. Uczeń stanie się aktywnym odbiorcą tylko wtedy, kiedy sam spróbuje być twórcą. Zrozumiem dział w matematyce, kiedy rozwiążę odpowiednią liczbę zadań; zrozumiem, jak rozwija się roślina, kiedy sama wyhoduję fasolę; zrozumiem, jak trudno zapisać emocje i wrażenia, kiedy sama podejmę próbę znalezienia właściwego środka wyrazu i kiedy sama zdecyduję, który jest mi najbliższy, i kiedy wreszcie poczuję zadowolenie, radość, że to, na co patrzę, odpowiada stanowi mojego ducha.

Niewątpliwie wystawa sztuki współczesnej, mocny film, nowoczesny teatr czy literatura mogą postawić nas w nowej sytuacji – tak samo niekomfortowej dla ucznia, jak i nauczyciela. To nie musi jednoznacznie oznaczać utraty autorytetu.

Autorytet – rzecz wątpliwa

Nie my decydujemy, kiedy stajemy się dla kogoś autorytetem. Nie wiem, czy jestem autorytetem dla swoich uczniów, ale jestem przekonana, że autorytetem nigdy nie będzie osoba, która uzna, że posiada wiedzę absolutną, znajduje się w posiadaniu prawd niepodważalnych i nie będzie w stanie próbować wysłuchać innego zdania. Jestem pewna, że podstawą zmiany w osobowościach naszych uczniów z zamkniętej w otwartą, z odtwórczej w kreatywną jest zmiana w sposobie podejścia do ucznia przez nauczyciela. Człowiek zamknięty nie wychowa otwartego następcy, a przecież nasi uczniowie będą naszymi następcami.

Niemal każdy humanista, nauczyciel języka polskiego podkreśla wagę kultury i sztuki w życiu człowieka, a jednocześnie wyraża obawę o kondycję kultury w Polsce, odhumanizowanie młodego pokolenia. **A przecież to my możemy sprawić, że w życiu naszych uczniów pojawią się nowe wartości.** Dajmy im to, co najlepsze, nie obawiając się kontrowersyjności, aby sami zapragnęli poszukiwać tego, co jest bliższe ich pojmowaniu świata. Moi uczniowie dzielą się ogólnie na dwie grupy – tych, których fascynuje sztuka współczesna i niekończące się poszukiwania nowych form wyrazu, oraz tych, którzy są jej zagorzałymi wrogami, co argumentują przykładami dzieł dawnych mistrzów, będących dla nich dowodem połączenia geniuszu i ciężkiej pracy. I jedni i drudzy obcuja zarówno z dziełami klasyków, jak i sztuką współczesną. I jedni i drudzy bezustannie wzajemnie się przekonują, wreszcie, i jedni i drudzy niepostrzeżenie uczą się relacji interpersonalnych, mówienia o swoich emocjach, które często przenoszą do domów, gdzie dzielą się nimi z rodzicami.

Nie potrafię wyobrazić sobie szkoły bez matematyki, fizyki, geografii i wszystkich innych przedmiotów

ogólnokształcących, które pozwalają młodemu człowiekowi nazywać i rozumieć otaczającą go rzeczywistość. Nie potrafię sobie również wyobrazić, aby człowiek ten mógł osiągnąć pełnię obrazy tej rzeczywistości bez umiejętności rozpoznawania swoich uczuć, nazywania ich, bez gotowości poznania doznań drugiego człowieka, bez wiary w możliwość kształtowania tej rzeczywistości. Nie jesteśmy w stanie nauczać tego w szkole podczas regularnych zajęć lekcyjnych, ale możemy stwarzać uczniowi możliwość współuczestniczenia w wydarzeniach na zewnątrz szkoły, proponować mu, a czasem nawet zmuszać do udziału w zajęciach rozwijających kreatywność, jak działania artystyczne, w których uczeń bezpiecznie ukryty w swojej pracy pokazuje światu tylko to, co chce i jak chce pokazać. Nikt nie sprawdza tu jego kompetencji, nie ocenia jego wiedzy, nie pyta o doświadczenia, ten świat kreuje on sam, stając się jego twórcą. Jeśli nabierze swobody działania, poczuje się bezpiecznie i przestanie bać się poszukiwania, będzie również poszukiwał w aktywny sposób rozwiązań problemów matematycznych, fizycznych czy historycznych.

Literatura:

Bauman Z.: *44 listy ze świata płynnej nowoczesności*. Kraków 2011.

Morbitzer J.: *Szkola w epoce płynnej nowoczesności*. <http://www.up.krakow.pl/ktime/symp2011/referaty2011/morbitzer.pdf>

Katarzyna Michalska jest nauczycielką języka polskiego w Gimnazjum nr 1 w Bytomiu. Jest współautorką (z Aleksandrą Drzazgą) programu Klas Aktywności Twórczej, z autorskim przedmiotem nauczania „Wychowanie do Twórczości”.

BLOOM I NIEMIERKO

– jak wykorzystać taksonomię w planowaniu dydaktycznym

JOANNA DRAŻEK, CEZARY LEMPA

Nowa podstawa programowa wprowadzona Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół określa, czego szkoła jest zobowiązana nauczyć ucznia o przeciętnych uzdolnieniach na każdym etapie kształcenia. Podstawa programowa opisuje cele oraz treści kształcenia dla każdego przedmiotu i każdego etapu edukacyjnego. Stara podstawa programowa koncentrowała się na opisie **procesu** kształcenia. Nowa podstawa programowa formułuje treści nauczania w języku **efektów** kształcenia, czyli czynności, które uczniowie powinni opanować. O doborze tych czynności decydują cele kształcenia. *Cele te ro-*

zumiane są jako zamierzone właściwości uczniów uzyskane przez opanowanie tych czynności. Cele kształcenia są więc przewidywaniem najważniejszych wyników kształcenia¹, a więc oczekiwanych wyników uczenia się ucznia. Próby systematycznej klasyfikacji celów kształcenia rozpoczęły się po II wojnie światowej (taksonomia Blooma) i trwają do dziś. Ich hierarchiczną klasyfikację nazywamy taksonomią: polega ona na tym, że wyższe kategorie (bardziej przydatne w życiu i na wyższych etapach kształcenia) mieszczą w sobie niższe kategorie. Właśnie hierarchiczność celów nauczania (...) może być pomocna w walce z materializmem dydaktycznym – ogromnie szkodliwym zjawiskiem, które (...) polega na przecenianiu zapamiętanych wiadomości kosztem umiejętności².

Pionierska taksonomia celów skonstruowana przez B. Blooma i czterech współpracowników (M. Engelhart, E. Furst, W. Hill, D. Krathwohl) została opublikowana w roku 1956 (*Taksonomia celów pedagogicznych. Dziedzina poznawcza*). Była wielokrotnie stosowana, znalazła licznych naśladowców i ... krytyków. Przez wiele lat była poddawana wielu modyfikacjom i adaptacjom. Zainspirowany nią profesor B. Niemierko opracował taksonomię, która w Polsce funkcjonuje pod nazwą *Taksonomii ABC* i jest wykorzystywana we współczesnej diagnostyce edukacyjnej.

W związku z pojawiającymi się wypowiedziami negatywnie oceniającymi stosowanie w diagnostyce edukacyjnej taksonomii wg Niemierki, postanowiliśmy przypomnieć jej początki, tak aby każdy sam mógł porównać opis czasowników przyporządkowanych do poszczególnych kategorii z taksonomią Blooma. Anderson i Krathwohl³ proponowali ostatnio pewne niewielkie zmiany w nazewnictwie i porządku taksonomii. Poniższe opracowanie prezentuje te właśnie zmiany. Zachęcamy Państwa do prześledzenia „poprawionej” taksonomii Blooma w nowym tłumaczeniu. Dla porównania przedstawiamy również wersję w języku angielskim.

„Poprawiona” taksonomia Blooma. Słowa kluczowe, przykładowe pytania i strategie instruktorskie⁴

I. REMEMBER (KNOWLEDGE) – PAMIĘTAĆ (WIEDZA)

(shallow processing: drawing out factual answers, testing recall and recognition) (powierzchnowe przetwarzanie: wynajdywanie odpowiedzi opartych na faktach, testowanie pamięci i rozpoznawania)

Verbs for Objectives	Czasowniki dotyczące celów	Model Questions	Modelowe pytania	Instructional Strategies	Strategie instruktorskie
choose describe define identify label list locate match memorize name omit recite recognize select state	wybierać/wybrać opisywać definiować identyfikować przypisać do kategorii wymienić według listy zlokalizować połączyć zapamiętać nazwać pominąć wyliczyć rozpoznać wyselekcjonować określać	Who? Where? Which one? What? How? What is the best one? Why? How much? When? What does it mean?	Kto? Gdzie? Który? Co? Jaki? Jak? Co jest najlepsze? Dlaczego? Ile? Kiedy? Co to znaczy?	Highlighting Rehearsal Memorizing Mnemonics	Podkreślanie (zaznaczanie) Próbowanie (wypробowanie) Zapamiętywanie Mnemonotechniki

¹ B. Niemierko: *Ocenianie szkolne bez tajemnic*. Warszawa 2002.

² B. Niemierko: *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej oceniania*. Warszawa 1997.

³ Anderson L. Krathwohl D. R.: *A Taxonomy for learning, teaching, and assessing (Taksonomia dla uczenia się, nauczania i oceniania)*. New York 2001.

⁴ Tłumaczenie: Joanna Drażek na podstawie: <http://wed.siu.edu/faculty/JCalvin/bloomstax.pdf> [dostęp: 29 maja 2012, godz. 7.24].

II. UNDERSTAND (COMPREHENSION) – ROZUMIEĆ (POJMOWANIE)

(translating, interpreting and extrapolating) (tłumaczenie, interpretowanie i ekstrapolacja)

Verbs for Objectives	Czasowniki dotyczące celów	Model Questions	Modelowe pytania	Instructional Strategies	Strategie instruktażowe
<i>classify</i> <i>defend</i> <i>demonstrate</i> <i>distinguish</i> <i>explain</i> <i>express</i> <i>extend</i> <i>give example</i> <i>illustrate</i> <i>indicate</i> <i>interrelate</i> <i>interpret</i> <i>infer</i> <i>judge</i> <i>match</i> <i>paraphrase</i> <i>represent</i>	klasyfikować bronić demonstrować rozróżniać wyjaśniać wyrażać poszerzać (rozszerzać) dawać przykład ilustrować wskazywać powiązać (np. fakty) interpretować wnioskować osądzać łączyć parafrazować reprezentować (przedstawić fakty) ponownie przedstawić fakty przepisać wyselekcjonować pokazać podsumować opowiedzieć przetłumaczyć	State in your own words. Which are facts? What does this mean? Is this the same as ... ? Give an example. Select the best definition. Condense this paragraph. What would happen if ... ? State in one word ... Explain what is happening. What part doesn't fit? Explain what is meant. What expectations are there? Read the graph (table). What are they saying? This represents ... What seems to be ... ? Is it valid that ... ? What seems likely? Show in a graph, table. Which statements support ... ? What restrictions would you add?	Powiedz własnymi słowami. Które z tych twierdzeń to fakty? Co to znaczy? Czy to jest to samo, co...? Podaj przykład. Wybierz najlepszą definicję. Streść ten fragment. Co by się zdarzyło, gdyby...? Powiedz jednym słowem... Wyjaśnij, co się dzieje. Która część nie pasuje? Wyjaśnij, co autor ma na myśli. Czego się tu spodziewać? (Jakie są wymagania w tym punkcie?) Odczytaj wykres, tabelę. Co oni mówią? To przedstawia... Co wydaje się być...? Czy słusznym jest, że...? Co wydaje się prawdopodobne? Pokaż na wykresie, w tabeli. Które stwierdzenia potwierdzają...? Jakie ograniczenia dodałbyś...?	Key examples Emphasize connections Elaborate concepts Summarize Paraphrase STUDENTS explain STUDENTS state the rule „Why does this example ... ?” create visual representations (concept maps, outlines, flow charts organizers, analogies, pro/con grids) PRO: CON NOTE: The faculty member can show them, but they have to do it. Metaphors, rubrics, heuristics	Kluczowe (główne przykłady) Podkreślać związki Opracować pojęcia Podsumować Parafrazować STUDENCI wyjaśniają STUDENCI określają zasadę Dlaczego ten przykład...?, tworzą reprezentacje wizualne (mapy pojęciowe, szkiece, zestawy wykresów przepływu, analogie, zestawienia za/przeciw) ZA (PRZECIW) UWAGA: prowadzący może pokazać, ale zrobić muszą uczniowie. Metafory, komentarze, heurystyki

III. APPLY – ZASTOSOWAĆ

(*Knowing when to apply; why to apply; and recognizing patterns of transfer to situations that are new, unfamiliar or have a new slant for students*) (Wiedzieć, kiedy zastosować, dlaczego zastosować oraz rozpoznać schemat przeniesienia znanego wzoru do sytuacji, które są nowe, nieznane lub reprezentują nowe spojrzenie na problem)

Verbs for Objectives	Czasowniki dotyczące celów	Model Questions	Modelowe pytania	Instructional Strategies	Strategie instruktażowe
<i>apply</i> <i>choose</i> <i>dramatize</i> <i>explain</i> <i>generalize</i> <i>judge</i> <i>organize</i> <i>paint</i> <i>prepare</i> <i>produce</i> <i>select</i> <i>show</i> <i>sketch</i> <i>solve</i> <i>use</i>	zastosować wybrać dokonać adaptacji scenicznej (odegrać) wyjaśnić generalizować osądzać organizować odmalować przygotować wyprodukować wyselekcjonować pokazać naszkicować rozwiązać zastosować	<i>Predict what would happen if choose the best statements that apply</i> <i>Judge the effects</i> <i>What would result</i> <i>Tell what would happen</i> <i>Tell how, when, where, why</i> <i>Tell how much change there would be</i> <i>Identify the results of</i>	Przewidź, co mogłoby się zdarzyć, gdyby zastosować najlepsze możliwe w tej sytuacji stwierdzenia. Oceń efekty... Jaki byłby rezultat... Powiedz, co by się stało Powiedz, jak, kiedy, gdzie, dlaczego. Powiedz, jak bardzo coś by się zmieniło... Zidentyfikuj wyniki.	<i>Modeling</i> <i>Cognitive apprenticeships</i> <i>„Mindful” practice - NOT just a „routine” practice</i> <i>Part and whole sequencing</i> <i>Authentic situations</i> <i>„Coached” practice</i> <i>Case studies</i> <i>Simulations</i> <i>Algorithms</i>	Modelowanie Praktyki (terminowanie poznawcze) Działania świadome, angażujące uwagę, nierutynowe Częściowe i całościowe sekwencjonowanie Sytuacje autentyczne Praktyka wspierana przez trenera Studium przypadku Symulacje Algorytmy

IV. ANALYZE – ANALIZOWAĆ

(breaking down into parts, forms) (rozkładanie na części, formy)

Verbs for Objectives	Czasowniki dotyczące celów	Model Questions	Modelowe pytania	Instructional Strategies	Strategie instruktażowe
<i>analyze</i> <i>categorize</i> <i>classify</i> <i>compare</i> <i>differentiate</i> <i>distinguish</i> <i>identify</i> <i>infer</i> <i>point out</i> <i>select</i> <i>subdivide</i> <i>survey</i>	analizować kategoryzować klasyfikować porównywać różnicować rozróżniać identyfikować wnioskować wskazywać selekcjonować rozdzielać przeprowadzać sondaż	<i>What is the function of ... ?</i> <i>What's fact? Opinion?</i> <i>What assumptions ... ?</i> <i>What statement is relevant?</i> <i>What motive is there?</i> <i>Related to, extraneous to, not applicable.</i> <i>What conclusions?</i> <i>What does the author believe?</i> <i>What does the author assume?</i> <i>Make a distinction.</i> <i>State the point of view of ...</i> <i>What is the premise?</i> <i>State the point of view of ...</i> <i>What ideas apply?</i> <i>What ideas justify the conclusion?</i> <i>What's the relationship between?</i> <i>The least essential statements are</i> <i>What's the main idea?</i> <i>Theme?</i> <i>What inconsistencies, fallacies?</i> <i>What literary form is used?</i> <i>What persuasive technique?</i> <i>Implicit in the statement is ...</i>	Jaka jest funkcja....? Jaki jest fakt? Opinia? Jakie założenia...? Jakie stwierdzenie jest istotne? Jaki jest tu motyw? Odnoszący się do, nieistotny, nie można zastosować Jakie wnioski? Co autor uważa za słuszne? Co autor zakłada? Przeprowadź rozróżnienie. Pokaż punkt widzenia kogoś... Jaka jest przesłanka? Ukazać punkt widzenia kogoś... Jakie poglądy mają tu zastosowanie? Jakie poglądy uzasadniają wniosek? Jaki jest związek pomiędzy? Najmniej istotne stwierdzenia to... Jaki jest myśl przewodnia? Temat? Jakie nieregularności, błędne przekonania? Jaka forma literacka została użyta? Jaka technika perswazji? W twierdzeniu ukryte jest.....	<i>Models of thinking</i> <i>Challenging assumptions</i> <i>Retrospective analysis</i> <i>Reflection through journaling</i> <i>Debates</i> <i>Discussions and other collaborating learning activities</i> <i>Decision-making situations</i>	Modele myślenia Ambitne założenia Analiza retrospekcyjna Refleksja poprzez prowadzenie dziennika Debaty Dyskusje i inne czynności oparte na współpracy Sytuacje związane z podejmowaniem decyzji

V. EVALUATE – EWALUOWAĆ

(according to some set of criteria, and state why) (zgodnie z pewnym zbiorem kryteriów oraz określić przyczynę)

Verbs for Objectives	Czasowniki dotyczące celów	Model Questions	Modelowe pytania	Instructional Strategies	Strategie instruktażowe
<i>appraise</i> <i>judge</i> <i>criticize</i> <i>defend</i> <i>compare</i>	oszacować osądzić krytykować bronić porównywać	<i>What fallacies, consistencies, inconsistencies appear?</i> <i>Which is more important, moral, better, logical, valid, appropriate?</i> <i>Find the errors.</i>	Jakie pojawiają się błędy, niekonsekwencje w rozumowaniu, a kiedy rozumowanie jest konsekwentne? Co jest ważniejsze, bardziej moralne, lepsze, bardziej logiczne, bardziej odpowiednie? Znajdź błędy.	<i>Challenging assumptions</i> <i>Journaling</i> <i>Debates</i> <i>Discussions and other collaborating learning activities</i> <i>Decision-making situations</i>	Zakwestionowanie założeń Prowadzenie dziennika Debaty Dyskusje i inne strategie uczenia się oparte na współpracy Sytuacje podejmowania decyzji

VI. CREATE (SYNTHESIS) – TWORZYĆ (SYNTEZA)

(combining elements into a pattern not clearly there before) (łączenie elementów we wzór, który nie był przedtem wyraźnie widoczny w tej sytuacji)

Verbs for Objectives	Czasowniki dotyczące celu	Model Questions	Modelowe pytania	Instructional Strategies	Strategie instruktażowe
<i>choose</i> <i>combine</i> <i>compose</i> <i>construct</i> <i>create</i> <i>design</i> <i>develop</i> <i>do</i> <i>formulate</i> <i>hypothesize</i> <i>invent</i> <i>make</i> <i>make up</i> <i>originate</i> <i>organize</i> <i>plan</i> <i>produce</i> <i>role play</i> <i>tell</i>	wybierać łączyć komponować konstruować tworzyć projektować rozwijać robić formułować stawiać hipotezy wynaleźć wytworzyć wymyślić zapoczątkować zorganizować zaplanować wyprodukować odegrać rolę opowiedzieć	<i>How would you test. ... ?</i> <i>Propose an alternative.</i> <i>Solve the following.</i> <i>How else would you ... ?</i> <i>State a rule.</i>	Jakbyś przetestował...? Zaproponuj alternatywę. Rozwiąż zadanie. Jak jeszcze byś to zrobił? Sformułuj zasadę.	<i>Modeling</i> <i>Challenging assumptions</i> <i>Reflection through journaling</i> <i>Debates</i> <i>Discussions and other collaborating learning activities</i> <i>Design</i> <i>Decision-making situations</i>	Modelowanie Zakwestionowanie założeń Refleksja poprzez pisanie dziennika Debaty Dyskusje i inne strategie uczenia się oparte na współpracy Projektowanie Sytuacje podejmowania decyzji

Przyjrzyjmy się teraz analizie taksonomii ABC wg B. Niemierki w opracowaniu D. Szołtys i M. K. Szmigiel⁵, uzupełnionej o przykładowe pytania i polecenia.

Taksonomia celów ABC wg B. Niemierki					Cele nauczania wyrażone:		
Poziom	Kategoria celów	Zakres	Niezbędne czynności ucznia	Wielo- znacznie	Czasownikiem operacyjnym	Pytaniem – poleceniem	
POZIOM I: Wiedomości	KATEGORIA A: Zapamiętanie wiadomości	Wiedomości mogą dotyczyć terminologii, faktów, praw i teorii naukowych, konwencji i klasyfikacji, kryteriów oceny, zasad działania, procedur i algorytmów, metodologii badań.	Wiadomości są zapamiętane , jeżeli uczeń jest w stanie odszukać je w pamięci , sprawdzić kompletność, przedstawić w formie ustnej lub pisemnej albo też wykonać w praktycznym działaniu. Na szczególną uwagę zasługują wiadomości dotyczące sposobów działania (rozpoznawania sytuacji, formułowania planu działania, modyfikacji działania stosownie do okoliczności). Uczeń powinien nam powiedzieć lub pokazać „jak to zrobić”, ale niekoniecznie musi umieć wykonać tę czynność.	Wiedzieć	1. Nazywać.	1. Jak się nazywa działanie będące odwrotnością dzielenia?	
					2. Wymieniać.	2. Wymień cechy charakterystyczne stylu renesansowego w architekturze.	
					3. Zidentyfikować, rozpoznać.	3. Nazwij przedstawione na rysunku elementy układu pokarmowego człowieka.	
					4. Zapisać zależność, podać wzór, definicję.	4. Podaj wzór na objętość walca.	
	KATEGORIA B: Zrozumienie wiadomości	Obejmuje elementarny poziom zrozumienia wiadomości, w zakresie uznanym za niezbędny na danym szczeblu nauczania przedmiotu	Tłumaczenie – polega na przedstawieniu swoimi słowami lub w innej formie niż były podane (słownej symbolicznej, graficznej, ruchowej). Interpretacja – polega na syntetycznym ujęciu (streszczeniu) danych wiadomości i porównaniu ich z innymi wiadomościami. Ekstrapolacja – polega na przełożeniu zjawiska lub ciągu wydarzeń na inne sytuację, równoległą lub przyszłą. Informacja – ulega przetworzeniu w czynnościach kategorii rozumienia, może być pamiętana przez ucznia lub dostarczona na oczekaniu.	Rozumieć	1. Rozróżniać.	1. Które z przedstawionych na rysunku zwierząt należą do gadów?	
					2. Zilustrować (rysunkiem, przykładem).	2. Podaj trzy gatunki roślin przystosowanych do życia w strefie toni wodnej jeziora.	
					3. Streścić	3. Opowiedz jedną z przygód Marka Piegusa.	
					4. Opisać	4. Jak wyglądał koń Łysek?	

⁵ Na podstawie: D. Szołtys, M. K. Szmigiel: *Doskonalenie kompetencji nauczycieli w zakresie diagnozy edukacyjnej*. Kraków 2000.

POZIOM II Umiejętności	KATEGORIA C: Zastosowanie wiadomości w sytuacjach typowych	Zastosowanie wiadomości jest to osiągnięcie wyniku o bezpośrednim lub potencjalnym znaczeniu praktycznym , oparte na prawidłowym zrozumieniu sytuacji, dostępnych danych, zasad i procedur działania oraz rodzaju oczekiwane rozwiązanie. Skuteczność czynności wyraża się tu trafnością i dokładnością wyniku.	Sytuacja, w której czynność jest wykonywana, nie powinna odbiegać od sytuacji, w jakiej czynność była ćwiczona. Także wzór czynności oprowadzany w toku ćwiczeń nie powinien ulegać zbyt daleko idącym modyfikacjom. Nie znaczy to jednak, że zastosowanie wiadomości może ograniczać się do odtwarzania wzoru z pamięci. Czynności całkowicie nawykowe należą do najniższej kategorii celów nauczania – zapamiętania wiadomości.	Kształtować	1. Porównać 2. Sklasyfikować 3. Narysować 4. Zmierzyć 5. Obliczyć 6. Przekształcić 7. Wyjaśnić 8. Zastosować 9. Rozwiązać 10. Ustalić zależność 11. Przedstawić graficznie. Sporządzić wykres. 12. Sprawdzić za pomocą doświadczenia. 1. Jakie podobieństwa i różnice występują w budowie układu oddechowego płazów i gadów? 2. Jakie są cechy wspólne decydujące o tym, że dane zwierze jest stekowcem? 3. Narysuj schemat fotosyntezy. 4. Zmierz temperaturę powietrza za pomocą termometru elektronicznego. 5. Korzystając ze wzoru $P=a^2$, oblicz pole kwadratu, gdy $a=4$ cm. 6. Przekształć równanie do prostszej postaci ... 7. Wyjaśnij, jak powstało wybrzeże klifowe. 8. Korzystając z prawa Pitagorasa i rysunku, oblicz długość ogrodzenia 9. Rozwiąż nierówność ... 10. Wykaż zależność pomiędzy temperaturą wody a rozpuszczalnością cukru w wodzie. 11. Przedstaw na wykresie opady deszczu w styczniu 2004 r. 12. Zaprojektuj doświadczenie ukazujące wpływ czynników zewnętrznych na fotosyntezę.
---------------------------	---	---	---	-------------	---

KATEGORIA D: Zastosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych	Najwyższa kategoria celów nauczania obejmuje złożone procesy umysłowe służące znalezieniu potrzebnego rozwiązania. Tu są wykorzystywane wiadomości z różnych dziedzin, a rozwiązywanie jest w pewnym sensie twórcze. Na zastosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych składają się trzy główne rodzaje czynności: • analiza, • synteza, • ocena. W złożonej czynności zastosowania wiadomości w sytuacjach problemowych mieści się jedna lub więcej czynności zastosowania wiadomości.	1. Analiza – polegająca na wyróżnieniu elementów i związków między elementami jakiegoś stanu rzeczy lub jakiejs wypowiedzi oraz na odtworzeniu struktury tej całości. 2. Synteza – polegająca na zbudowaniu modelu przeanalizowanej całości, w ujęciu jej właściwości w oryginalnie ustrukturyzowanej wypowiedzi lub zaprojektowaniu systemu szczegółowych działań. 3. Ocena – polegająca na wartościowaniu stanu rzeczy i wyniku działań przez porównanie ich z odpowiednimi i modelami oraz przez odwołanie się do właściwych kryteriów teoretycznych.	Kształtować	<table><tr><td>1. Analizować</td><td>1. Po analizie produktów biologicznych udział w reakcji określi substraty.</td></tr><tr><td>2. Uogólnić</td><td>2. Posługując się wykresem przedstawiającym średnią ilość opadów, wskaż prawidłowość.</td></tr><tr><td>3. Przewidzieć</td><td>3. Na podstawie opisu sytuacji, określ ewentualne skutki nieprzebiegania przepisów bhp.</td></tr><tr><td>4. Uzasadnić</td><td>4. Znając warunki glebowo-klimatyczne, uzasadnij trafność wyboru roślin do ogródka skalnego.</td></tr><tr><td>5. Ocenić</td><td>5. Na podstawie przedstawionego fragmentu lektury oceń postępowanie głównego bohatera.</td></tr><tr><td>6. Zaplanować</td><td>6. Znając możliwości fizyczne swoich kolegów, zaplanuj dla nich tor przeszkód.</td></tr><tr><td>7. Dowiedzieć</td><td>7. Udowodnij słuszność przysłowia: <i>Nie taki diabeł straszny, jak go malują.</i></td></tr></table>	1. Analizować	1. Po analizie produktów biologicznych udział w reakcji określi substraty.	2. Uogólnić	2. Posługując się wykresem przedstawiającym średnią ilość opadów, wskaż prawidłowość.	3. Przewidzieć	3. Na podstawie opisu sytuacji, określ ewentualne skutki nieprzebiegania przepisów bhp.	4. Uzasadnić	4. Znając warunki glebowo-klimatyczne, uzasadnij trafność wyboru roślin do ogródka skalnego.	5. Ocenić	5. Na podstawie przedstawionego fragmentu lektury oceń postępowanie głównego bohatera.	6. Zaplanować	6. Znając możliwości fizyczne swoich kolegów, zaplanuj dla nich tor przeszkód.	7. Dowiedzieć	7. Udowodnij słuszność przysłowia: <i>Nie taki diabeł straszny, jak go malują.</i>
1. Analizować	1. Po analizie produktów biologicznych udział w reakcji określi substraty.																	
2. Uogólnić	2. Posługując się wykresem przedstawiającym średnią ilość opadów, wskaż prawidłowość.																	
3. Przewidzieć	3. Na podstawie opisu sytuacji, określ ewentualne skutki nieprzebiegania przepisów bhp.																	
4. Uzasadnić	4. Znając warunki glebowo-klimatyczne, uzasadnij trafność wyboru roślin do ogródka skalnego.																	
5. Ocenić	5. Na podstawie przedstawionego fragmentu lektury oceń postępowanie głównego bohatera.																	
6. Zaplanować	6. Znając możliwości fizyczne swoich kolegów, zaplanuj dla nich tor przeszkód.																	
7. Dowiedzieć	7. Udowodnij słuszność przysłowia: <i>Nie taki diabeł straszny, jak go malują.</i>																	

Jesteśmy przekonani, że zaobserwowaliście Państwo wiele podobieństw w obu taksonomiach. Na koniec jednak chcielibyśmy zaproponować przeanalizowanie fragmentu taksonomii, którą B. Niemierko zaprezentował w książce *Diagnostyka edukacyjna*⁶.

Tabela: *Taksonomia ABC* dziedziny poznawczej w ujęciu diagnostycznym

Kategoria	Znaczenie	Charakterystyczne zachowania: uczeń – wychowanek
A. Zapamiętanie wiadomości	Gotowość przypomnienia sobie terminów, faktów, praw i teorii naukowych, bez zniekształceń, ale i bez własnej interpretacji.	Dokładnie odtwarza materiał podręcznikowy. Zachowuje porządek podanej informacji. Zachowuje słownictwo podanej informacji. Ma kłopot ze zmienianiem kolejności szczegółów. Ma kłopot z dokonywaniem syntezy materiału.
B. Zrozumienie wiadomości	Przedstawianie informacji w nowej formie, porządkowanie, streszczanie i wykorzystywanie do prostego wnioskowania.	Odtwarza informację w syntetycznej formie. Potrafi zmienić poziom ogólności wyводу. Podaje własne przykłady prawidłowości. Operuje wykresem i wzorem matematycznym. Dobiera oryginalne słownictwo do tematu.
C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych	Praktyczne posługiwanie się wiadomościami w zadaniach nieodbiegających od wzoru podanego w toku ćwiczeń.	Interpretuje zjawiska według opanowanych reguł. Zna wzory rozwiązań danego rodzaju zadań. Sprawnie stosuje zasady i algorytmy działania. Poprawnie rozwiązuje proste zadania tekstowe. Ma kłopot z rozwiązywaniem zadań nietypowych.
D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych	Formułowanie problemu, analiza i synteza danych, tworzenie, sprawdzanie, krytyka i ocena oryginalnych rozwiązań problemu.	Wiąże poznawane pojęcia w oryginalne struktury. Umie wskazywać luki w danych i w rozumowaniu. Potrafi zbudować plan złożonych działań. Wytwarza i uogólnia rozwiązania problemów. Umie wytworzyć i zastosować kryteria oceny.

Podsumowaniem niech będą słowa prof. B. Niemierki: *Zastosowania „taksonomii ABC” są szerokie. Obejmują, w odpowiednich adaptacjach, większość przedmiotów szkolnych na wszystkich szczeblach szkoły, a także wszelkie kursy i formy samokształcenia o właściwych podstawach teoretycznych. Dokonujący adaptacji często wplatają w taksonomię dziedziny poznawczej wybrane kategorie innych taksonomii, zwłaszcza wyższe kategorie, stanowiące odmianę rozwiązywania problemów. Problemy emocjonalne, światopoglądowe, praktyczne i poznawcze mają wiele wspólnego. Pod względem struktury i pod względem cech osobowości, sprzyjających ich rozwiązaniu, mimo że elementy składowe – uczucia, przekonania, działania i wiadomości – mogą być różne. W tym sensie taksonomia dziedziny poznawczej ujmuje najogólniejsze i najwyższe cele kształcenia szkolnego.*

To, jakie cele zostaną sformułowane i w jaki sposób uczniowie będą uczeni, zależy już od Państwa – czyli nauczycieli organizujących uczniom proces uczenia się.

Joanna Drzążek i Cezary Lempa są konsultantami w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2012/2013

■ SZKOLENIA DLA RAD PEDAGOGICZNYCH:

- Planowanie pracy szkoły z wykorzystaniem Edukacyjnej Wartości Dodanej (EWD)
- Nowa podstawa programowa – od planu do zadania egzaminacyjnego

- Ewaluacja wybranego obszaru pracy szkoły (placówki)
- Obserwacja – hospitacja diagnozująca w nadzorze pedagogicznym

Kontakt: Cezary Lempa,
tel. (32) 259 98 35, e-mail: cezaryl@womkat.edu.pl

⁶ B. Niemierko: *Diagnostyka edukacyjna. Podręcznik akademicki*. Warszawa 2009.

POROZMAWIAJMY O ... DOKUMENTACH

opracowywanych w szkołach lub placówkach

EWA JAKUBOWSKA

Dokumentacja szkolna. Zasady, procedury, kontrakty i instrukcje. Temat „rzeka” wynikający z faktycznych potrzeb, będących konsekwencją uregulowań prawnych oraz doświadczeń pokontrolnych i poszkoleniowych.

Kolejne dokumenty, które po włożeniu do przeźroczystej „koszulki” lądują w kolejnym segregatorze na półce lub w szafie w gabinecie dyrektora, pracowni czy w sekretariacie szkoły. Dziesiątki, a nawet setki kartek A4 za drukowanych jedno- lub dwustronnie, których znaczenie i wartość jest czasem taka sama, jak koszt papieru, tuszu lub tonera.

Pamiętacie Państwo na pewno nie jeden moment, kiedy ktoś z zewnątrz (nie zawsze nawet uprawniony) – pytał: Czy ma Pani (Pan) procedurę, zasady... korzystania „ze spinaczy biurowych”? Tylko coś tak absurdałnego przyszło mi do głowy, ponieważ te pytania często dotyczą równie absurdałnych rzeczy. Wtedy, korzystając z własnych pokładów zdrowego rozsądku, powinniśmy zapytać: Z jakiego przepisu prawa to wynika? Ale my nie pytamy, tylko piszemy kolejną procedurę, kolejne zasady. Polecamy (szybko) podpisać to wszystkim nauczycielom i wpinamy do kolejnego segregatora. Oczywiście, mamy świadomość, że na pewno czegoś nam brakuje, ale cóż, te obszary muszą poczekać na swoją kolej i kolejnego kreatywnego autora kontrolującego szkołę.

Łatwo jest mi to opowiadać, pomyślicie Państwo, bo przecież nie muszę zmagać się z pracownikami organu prowadzącego, kuratorium, PIP-u, Sanepidu, Straży Miejskiej, Straży Pożarnej, z kominiarzem ... itd., itd., a przy tym nikt mi nie mówi: Czy Pani (Pan) wie, co grozi za nieprzestrzeżenie....

i tutaj następuje lista domniemyanych lub faktycznych potencjalnych przewinień dyrektora. Przecież to właśnie on jest za wszystko odpowiedzialny – począwszy od źle umocowanej wycieraczki przed wejściem do budynku aż po zabezpieczenie szafy z odczynnikami w pracowni chemicznej. A więc zabezpieczając się, napiszemy kolejną procedurę i potencjalny problem zniknie. Niestety żaden dokument nie zastąpi mądrości i zdrowego rozsądku. A więc jeśli już musimy je „tworzyć”, to niech będą naprawdę niezbędne.

Kiedyś, przeglądając Internet, natrafiłam na zdanie, które można odnieść nie tylko do relacji rodzice – dzieci: *Szanuj rodziców! Oni skończyli szkołę bez Google i Wikipedii*. Zmieniając napis na: *Szanuj dyrektora swojego, on kierował szkołą bez Google i Wikipedii*, pomyślimy

o tych, którzy zajmowali te stanowiska przed 10 czy 15 laty. Czy wtedy bez portali internetowych, zawierających tzw. gotowce, czyli wzory dokumentów, szkoły były mniej bezpieczne? Na pewno nie.

Czas wreszcie przejść do konkretów. Niezastąpiony „profesor Google” przydał się i tym razem. Po wpisaniu hasła *Obowiązkowa dokumentacja dyrektora szkoły*, otrzymałam w ciągu 0,28 s dostęp do 252 000 haseł (oczywiście mniej lub bardziej konkretnych). Pierwszy, a więc potencjalnie najważniejszy odnośnik brzmiał: *Dokumentacja szkoły 2013*. Pomyślałam: „jestem w domu” i zaczęłam czytać. Menu boczne prowadziło mnie „jak po sznurku”:

- 29 planów nadzoru pedagogicznego,
- 66 dokumentów organizacyjnych,
- 39 regulaminów,
- 46 planów i harmonogramów pracy,
- 14 wzorów dokumentów związanych z oceną pracy nauczycieli,
- 63 odnośniki do hasła *Ewaluacja i diagnoza*,

- 48 wzorcowych pism i opracowań dotyczących pracy wychowawczo-opiekuńczej,
- 20 – jak wyżej – tylko związanych z dydaktyką,
- 57 wzorów różnego rodzaju arkuszy obserwacji,

- 15 wersji podsumowania i sprawozdań z planu nadzoru pedagogicznego,
- 32 rodzaje sprawozdań nauczycieli pełniących różne funkcje,
- 3 przykłady sprawozdań zespołów przedmiotowych i wychowawczych,
-

Czyli 432 wersje różnych dokumentów i opracowań. Oczywiście, stosując filtry dotyczące typu szkoły, ograniczymy tę liczbę do kilkudziesięciu „koszułek” i kilkunastu segregatorów w szafach dyrektora i obsługi sekretariatu, ale.... To tylko w jednym roku. A co będzie po 5 czy 10 latach? Może warto zastanowić się, ile z nich naprawdę potrzebujemy?

Niestety, jeśli ktoś z Państwa oczekuje na gotową listę, to będzie zawie-

dziony. Takiego „spisu” nie odważę się sporządzić, ponieważ na pewno nie przeanalizuję na potrzeby tego artykułu wszystkich aktów prawnych, zgodnie z którymi działa szkoła, ale postaram się przynajmniej wspomnieć o dokumentach, które w szkole na pewno istnieją i do których już nie potrzeba żadnych dodatkowych „odnośników”.

Nie jest to łatwe, ponieważ nawet na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej w zakładce *Akty prawne* jest ich (dzisiaj, tj. 19 lutego 2013 r.) ok. 212, a ponieważ ostatni (a może pierwszy) jest datowany na 22 grudnia 2005 r., można mieć wątpliwości, czy na pewno wszystkie są obowiązujące.

Na stronie naszego kuratorium oświaty również znajdziemy *Akty prawne* i odnośniki do strony Sejmu RP, Rządowego Centrum Legislacji i to, co

może nam pomóc, a więc zestawienie zmian aktów prawnych w poszczególnych latach szkolnych. Chociaż tych zmian jest bardzo dużo, bo np. w roku szkolnym 2011/2012 było ich 64, a w bieżącym – 14, to w każdym przypadku mamy odnośnik do tekstu aktu i wiele komentarzy sygnalizujących najważniejsze treści.

Korzystając więc z przepisów prawa, własnych doświadczeń i dostępnych publikacji postaram się częściowo usystematyzować dokumenty szkolne dotyczące dydaktyki, wychowania i opieki nad uczniami.

Na „pierwszy ogień” niezaprzeczalnie musi iść statut szkoły. Dokument, który, powtarzając za Słownikiem Języka Polskiego jest **zbiorem przepisów określających strukturę, zadania i sposób działania instytucji lub organizacji**¹. Jest więc najważniejszy.

Art. 60 Ustawy o systemie oświaty	Rozporządzenie dotyczące ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (dla przykładu ramowy statut gimnazjum)
Statut powinien określać w szczególności:	
1) nazwę i typ szkoły lub placówki oraz ich cele i zadania ; 2) organ prowadzący szkołę lub placówkę; 3) organy szkoły lub placówki oraz ich kompetencje; 4) organizację szkoły lub placówki; 5) zakres zadań nauczycieli oraz innych pracowników szkoły lub placówki; 6) zasady rekrutacji uczniów; 7) prawa i obowiązki uczniów, w tym przypadki, w których uczeń może zostać skreślony z listy uczniów szkoły.	1) cele i zadania gimnazjum wynikające z przepisów prawa oraz uwzględniające program wychowawczy gimnazjum i program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, o których mowa w odrębnych przepisach, 2) sposób wykonywania zadań gimnazjum, z uwzględnieniem optymalnych warunków rozwoju ucznia, zasad bezpieczeństwa oraz zasad promocji i ochrony zdrowia, 3) zadania zespołów nauczycielskich, o których mowa w § 16, 4) szczegółowe zasady wewnątrzszkolnego oceniania uczniów, 5) organizację oddziałów sportowych, oddziałów mistrzostwa sportowego, oddziałów dwujęzycznych, oddziałów przysposabiających do pracy, oddziałów integracyjnych i oddziałów specjalnych oraz organizację nauczania języka mniejszości narodowych lub grup etnicznych, jeżeli gimnazjum takie oddziały lub nauczanie prowadzi, 6) organizację działalności innowacyjnej i eksperymentalnej, jeżeli gimnazjum taką działalność prowadzi, 7) organizację zajęć dodatkowych dla uczniów, z uwzględnieniem w szczególności ich potrzeb rozwojowych,

¹ <http://sjp.pwn.pl/szukaj/statut>

	8) formy opieki i pomocy uczniom, którym z przyczyn rozwojowych, rodzinnych lub losowych potrzebna jest pomoc i wsparcie, w tym również pomoc materialna, 9) organizację współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz innymi instytucjami świadczącymi poradnictwo i specjalistyczną pomoc dzieciom i rodzicom, 10) organizację i formy współdziałania gimnazjum z rodzicami (prawnymi opiekunami) w zakresie nauczania, wychowania i profilaktyki, 11) organizację wewnątrzszkolnego systemu doradztwa oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia.
--	---

Zatem, jeśli przeanalizujemy wykaz programów, procedur i regulaminów dotyczących kształcenia, wychowania i opieki opublikowany w jednym z opracowań² dostępnych na rynku szkolnym, może się okazać, że **zamiast tworzyć nowe zasady czy ustalenia wystarczy uszczegółowić treść już posiadanego dokumentu.**

Pozycje wybrane z wykazu opublikowanego w poradniku <i>Status dyrektora szkoły. Poradnik dla samorządów i dyrektorów szkół</i>	Uwagi dotyczące zasadności opracowywania odrębnego dokumentu
➤ Arkusz organizacji szkoły. ➤ Plan nauczania. ➤ Tygodniowy rozkład zajęć. ➤ Szkolne zestawy programów nauczania. ➤ Program wychowawczy szkoły. ➤ Szkolny program profilaktyki.	Konieczność opracowania wszystkich wymienionych dokumentów wynika z obowiązujących przepisów prawa.
➤ Wewnątrzszkolny system oceniania.	Zgodnie z § 3.4 <i>Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych</i> (Dz. U. nr 83, poz. 562, ze zmianami) – <i>Szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego określa statut szkoły, z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia.</i> Wymieniony dokument jest więc częścią statutu.
➤ Plan wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli.	Zgodnie z § 6.1 <i>Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 marca 2002 r. w sprawie sposobu podziału środków na wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli pomiędzy budżety poszczególnych wojewodów, form doskonalenia zawodowego dofinansowywanych ze środków wyodrębnionych w budżetach organów prowadzących szkoły, wojewodów, ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania tych środków.</i> (Dz. U. z 2002 r. Nr 46, poz. 430): <i>Dyrektor szkoły lub placówki opracowuje wieloletni plan doskonalenia zawodowego nauczycieli, mając na uwadze:</i> 1) program rozwoju szkoły lub placówki i związane z tym potrzeby kadrowe, 2) plany rozwoju zawodowego poszczególnych nauczycieli, 3) wnioski nauczycieli o dofinansowanie form doskonalenia zawodowego, o których mowa w § 2 ust. 2. Natomiast zgodnie z § 21.2 <i>Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego</i> (Dz. U. nr 168, poz. 1324): <i>Plan nadzoru ... zawiera w szczególności:</i> 3) tematykę szkoleń i porad dla nauczycieli. Zatem obydwa ww. dokumenty są wymagane.

² Porównaj: A. Pery: *Status dyrektora szkoły. Poradnik dla samorządów i dyrektorów szkół*. Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2012, s. 87 – 88.

› Plan nadzoru pedagogicznego. › Regulamin działalności rady pedagogicznej. › Regulamin działalności rady rodziców. › Regulamin samorządu uczniowskiego.	Konieczność opracowania wszystkich wymienionych dokumentów wynika z obowiązujących przepisów prawa.
› Regulamin oceny pracy nauczyciela.	Oceny pracy nauczyciela dokonuje się zgodnie z art. 6a Ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. <i>Karta Nauczyciela</i> (Tekst jednolity Dz. U. nr 97 z 2006 r., poz. 674 ze zmianami) oraz <i>Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej</i> z dnia 2 listopada 2000 r. w sprawie kryteriów i trybu dokonywania oceny pracy nauczyciela (...) (Dz. U. nr 98 z 2000 r., poz. 1086). Tworzenie szkolnej procedury zawierającej uszczegółowienia przepisów, a nie tylko skopiowane fragmenty rozporządzeń – ma uzasadnienie. Ale jeżeli do procedury kopiujemy jedynie zapisy aktów wyższego rzędu – to, moim zdaniem, należy zastanowić się nad sensem tej pracy.
› Instrukcja bezpieczeństwa i higieny pracy na stanowisku pracy.	Sformułowanie jest bardzo ogólne. Dokument musi dotyczyć konkretnego stanowiska pracy i konkretnych sytuacji pracowniczych lub uczniowskich oraz warsztatów szkolnych, pracowni czy laboratoriów.
› Regulamin przyjmowania i odpowiedzi na skargi i wnioski.	Zasady przyjmowania i załatwiania wszelkich spraw administracyjnych określa ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. <i>Kodeks postępowania administracyjnego</i> . Każdy dokument dotyczący prawa szkolnego musi być zgodny z tą ustawą. O potrzebie wytworzenia takiego dokumentu decyduje dyrektor szkoły.
› Regulamin w sprawie procedury postępowania przy zagubieniu lub zniszczeniu dziennika zajęć.	O zasadach postępowania w sytuacji zniszczenia dokumentów stanowiących dokumentację przebiegu nauczania (do tej grupy należy „dziennik zajęć”) mówi § 21 <i>Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu</i> z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. z 2002 r., poz. 225 ze zmianami). Uściślenie zapisów, chociażby w kwestii wyboru członków komisji, o której jest tam mowa, może być dokonane w Regulaminie Rady Pedagogicznej, którego opracowanie jest obowiązkowe.
› Regulamin w sprawie przygotowania i organizacji sprawdzianu/egzaminu.	Rokrocznie konieczne jest opracowanie szczegółowych procedur zgodnie z wytycznymi CKE. Ten dokument nie ma stałego charakteru – tworzony jest na potrzeby konkretnego sprawdzianu lub egzaminu.
› Regulamin działania oddziałów przedszkolnych dla dzieci sześciolletnich.	Oddział przedszkolny dla dzieci sześciolletnich jest organizowany według tych samych przepisów co przedszkole. Obowiązuje w nim zatem taka sama dokumentacja. Wskazany regulamin nie posiada podstawy prawnej.
› Regulamin zachowania się uczniów w czasie przerw. › Regulamin korzystania z szatni.	Moim zdaniem tworzenie takich szkolnych dokumentów jest mało zasadne, ale decyzję podejmuje w tej kwestii dyrektor szkoły.
› Regulamin przyjmowania dzieci do szkoły i odbierania ich z placówki.	Jeśli istnieje potrzeba szczegółowych rozwiązań w tym zakresie i podnosi to poziom bezpieczeństwa dzieci – dyrektor może podjąć decyzję o utworzeniu takiego dokumentu.
› Regulamin wycieczek szkolnych. › Regulamin zielonej szkoły. › Regulamin uczestnictwa opiekunów w zielonych szkołach.	Konieczność opracowania dwóch pierwszych dokumentów wynika z obowiązujących przepisów prawa. Natomiast, moim zdaniem, Regulamin uczestnictwa opiekunów w zielonych szkołach może stanowić część Regulaminu zielonej szkoły.

➤ Regulamin biblioteki szkolnej.	Zgodnie z <i>Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych statutow (…)</i> Statut szkoły określa szczegółowo organizację biblioteki szkolnej i zadania nauczyciela bibliotekarza, zgodnie z potrzebami danej szkoły, w szczególności z uwzględnieniem zadań w zakresie: 1) udostępniania książek i innych źródeł informacji, 2) tworzenia warunków do poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz efektywnego posługiwania się technologią informacyjną, 3) rozbudzania i rozwijania indywidualnych zainteresowań uczniów oraz wyrabiania i pogłębiania u uczniów nawyku czytania i uczenia się, 4) organizowania różnorodnych działań rozwijających wrażliwość kulturową i społeczną. 2. Statut szkoły określa zasady współpracy biblioteki szkolnej z uczniami, nauczycielami i rodzicami (prawnymi opiekunami) oraz innymi bibliotekami. Zatem tworzenie odrębnego dokumentu nie jest zasadne. W bibliotece można udostępnić wyciąg ze statutu szkoły. Z praktyki szkolnej wynika jednak, że w bibliotekach konieczne jest opracowanie szczegółowych zasad porządkujących ich pracę. Określenie charakteru tego dokumentu należy do dyrektorów szkół i nauczycieli bibliotekarzy.
➤ Regulamin świetlicy z dożywianiem.	Zgodnie z art. 67a <i>Ustawy o systemie oświaty</i>, dotyczącym utworzenia w szkole stołówki – dyrektor szkoły jest zobowiązany do określenia zasad korzystania z niej przez uczniów i wysokości odpłatności. W tym przypadku można uszczegółowić to w statucie lub opracować oddzielny dokument.
➤ Regulamin korzystania z pracowni chemicznej. ➤ Regulamin korzystania z pracowni fizycznej. ➤ Regulamin korzystania z pracowni komputerowej.	Zgodnie z <i>Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (…)</i>: W warsztacie, laboratorium i pracowni wywiesza się w widocznym i łatwo dostępnym miejscu regulamin określający zasady bezpieczeństwa i higieny pracy – zaś przy maszynach i innych urządzeniach technicznych lub w ich pobliżu wywiesza się w widocznym miejscu instrukcję bezpiecznej obsługi. Tworzenie regulaminu jest więc konieczne.
➤ Regulamin korzystania z sali gimnastycznej. ➤ Regulamin korzystania z siłowni. ➤ Regulamin bezpiecznego użytkowania urządzeń i sprzętu sportowego. ➤ Regulamin placu zabaw.	Zgodnie z <i>Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach: (…)</i> W salach i na boiskach oraz w miejscach wyznaczonych do uprawiania ćwiczeń fizycznych, gier i zabaw umieszcza się tablice informacyjne określające zasady bezpiecznego użytkowania urządzeń i sprzętu sportowego. Prowadzący zajęcia zapoznaje osoby biorące w nich udział z zasadami bezpiecznego wykonywania ćwiczeń oraz uczestniczenia w grach i zabawach (…). Dyrektor szkoły powinien zdecydować, ile i jakie dokumenty w tym zakresie zostaną utworzone.
➤ Regulamin korzystania z terenu szkoły.	Jeśli nie doprecyzuje się określenia „teren szkoły”, trudno mówić o potrzebie tworzenia dokumentu.

Podsumowując moje rozważania, przedstawiam kilka podstawowych „technicznych” zasad dotyczących tworzenia wewnątrzszkolnych aktów prawnych:

1. **Sposób redagowania normatywnych aktów prawnych o charakterze wewnętrznym reguluje Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie zasad techniki prawodawczej** (Dz. U. nr 100, poz. 908).
2. Zgodnie z § 140 tegoż rozporządzenia – *Akty normatywne o charakterze wewnętrznym określa się wyłącznie nazwą „uchwała” albo „zarządzenie”, o ile, jak to ma miejsce w przypadku kilku szkolnych dokumentów, nazwy nie wyznacza nadrzędny akt prawny (np. statut).*
3. Zgodnie natomiast z § 134 – *Podstawą wydania uchwały i zarządzenia jest przepis prawny, który:*
 - 1) *upoważnia dany organ do uregulowania określonego zakresu spraw;*
 - 2) *wyznacza zadania lub kompetencje danego organu,*
 zatem, aby w szkole lub placówce funkcjonował dany akt prawny, zasadność jego tworzenia powinna być wskazana w akcie wyższego rzędu.
4. Szczegóły dotyczące systematyki i rozwiązań „technicznych” tworzonego prawa zapisane są w § 57 oraz § 123, a w szczególności:
 - Podstawową jednostką redakcyjną aktów niższego rzędu niż ustawa (a więc także wewnątrzszkolnych aktów prawnych) jest paragraf, który dzieli się na: ustępy, punkty i litery. Każdą samodzielną myśl ujmuje

się w odrębny paragraf z jednoczesnym zachowaniem kolejności numeracji paragrafów w całym akcie prawnym; paragraf powinien być w miarę możliwości jednozdaniowy. Jeżeli samodzielną myśl wyraża kilka zdań, paragraf dzielimy na ustępy; jeżeli paragraf ma tylko jeden ustęp, nie należy go numerować. Paragraf oznacza się symbolem § i cyfrą arabską z kropką: „§ 1.”.

- Ustęp oznacza się cyfrą arabską z kropką bez nawiasu: „1., 2., ...”, z zachowaniem ciągłości numeracji w obrębie danego paragrafu, a przy powoływaniu – skrótem „ust.”, bez względu na liczbę i przypadek, oraz cyfrą arabską bez kropki „ust. 5”.
 - Punkt oznaczamy cyfrą arabską z nawiasem z prawej strony „1), 2)” z zachowaniem ciągłości numeracji w obrębie danego paragrafu lub ustępu, a przy powoływaniu – skrótem „pkt” bez względu na liczbę i przypadek oraz cyfrą arabską bez nawiasu: „pkt 1”.
 - Litery oznacza się małymi literami alfabetu łacińskiego, z wyłączeniem liter właściwych tylko językowi polskiemu (ą, ę, ć, ł, ó, ś, ź, ż) z nawiasem z prawej strony: „a), b), ...”, z zachowaniem ciągłości alfabetycznej w obrębie punktu, a przy powoływaniu – skrótem „lit.” bez względu na liczbę i przypadek oraz literą alfabetu łacińskiego bez nawiasu „lit. a”.
 - Tiret oznaczamy krótką poziomą kreską: „-”. Treść aktu prawnego wydziela się w tiret poprzez dodanie jego znaku od nowej linii, z zachowaniem właściwego wcięcia (marginesu).
5. Każdą jednostkę redakcyjną (paragraf, ustęp, punkt, litera, tiret) zapisuje się od nowego wiersza

i poprzedzają oznaczeniem umieszczonym w tym samym wierszu; paragrafy i ustępy rozpoczynają się od akapitu, punkty, litery i tiret rozpoczynają się na wysokości początku wprowadzenia do wyliczenia, przepisy paragrafu podzielonego na ustępy, punkty, litery i tiret powołuje się w następującej kolejności: „§ ... ust. ... pkt ... lit. ... tiret” bez przecinków po kolejnych jednostkach redakcyjnych. Paragrafy można grupować w jednostki systematyczne wyższego stopnia, tj. w rozdziały. Rozdziały numeruje się cyframi arabskimi.

Tworząc wewnątrzszkolne akty prawne, niejednokrotnie nie stosujemy się do wytycznych zawartych w cytowanym rozporządzeniu, uznając, że dotyczy ono aktów wyższego rzędu. **Nic bardziej błędno.** Każdy dokument opracowany w szkole lub placówce, obowiązujący wszystkich lub nielicznych członków społeczności, powinien być zgodny z *Zasadami techniki prawodawczej*.

Najczęściej popełniane błędy techniczne przy tworzeniu dokumentów wewnątrzszkolnych:

- niezachowywanie kolejności jednostek redakcyjnych (paragrafów) w obrębie całego aktu (np. kolejność paragrafów zachowana jest tylko w ramach danego rozdziału),
- stosowanie punktorów (np. kropek, gwiazdek, myślników itp.) zamiast właściwych jednostek redakcyjnych,
- nieprawidłowe lub niepełne nazewnictwo aktów prawnych;
- stosowanie dowolnego nazewnictwa wewnątrzszkolnych aktów prawnych niezajdującego uzasadnienia w aktach prawnych wyższego rzędu.

ELEKTRONICZNY WARSZTAT FACHOWY NAUCZYCIELA BIBLIOTEKARZA. Praktyczny poradnik

ANNA MARCOL

Współczesna biblioteka szkolna powinna pełnić funkcję ośrodka edukacji czytelniczej, medialnej i informacyjnej oraz przygotowywać uczniów do wyzwań współczesnego świata. Nauczyciele bibliotekarze są zatem zobowiązani do stałego aktualizowania swojej wiedzy, doskonalenia umiejętności zawodowych oraz orientowania się w tendencjach rozwoju własnej dziedziny. Pomocą w tym zakresie służy odpowiednio przygotowany warsztat pracy fachowej.

Bogumiła Staniów – autorka książki *Biblioteka szkolna dzisiaj*, stanowiącej najnowsze kompendium wiedzy z zakresu bibliotekarstwa szkolnego, uważa, że w warsztacie tym nie powinno zabraknąć fachowych: bibliografii, encyklopedii i słowników, zbiorów i omówień aktów prawnych, jak również podręczników, poradników, prac naukowych i zbiorowych z zakresu bibliotekoznawstwa oraz czasopism bibliotekarskich¹.

Ze względu na trudną sytuację finansową wielu bibliotek szkolnych nie wszyscy nauczyciele bibliotekarze mogą sobie pozwolić na zakupienie fachowych pomocy. Warto zatem wiedzieć, które z nich udostępniono w wersji elektronicznej bezpłatnie, on-line.

Serwisy i portale bibliotekarskie

Do najpopularniejszych serwisów bibliotekarskich w naszym kraju nale-

żą platformy cyfrowe Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich: *EBIB*, *Portal SBP* oraz *Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP*. Ta ostatnia jest tworzona specjalnie z myślą o nauczycielach bibliotekarzach bibliotek szkolnych i pedagogicznych. Celem *Elektronicznej Biblioteki Pedagogicznej* jest wymiana doświadczeń zawodowych, gromadzenie wartościowych zasobów internetowych oraz promowanie wykorzystania nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Formuła serwisu jest otwarta, prace redakcyjne wykonywane są społecznie, a materiały zamieszczane bezpłatnie.

Pracę bibliotek szkolnych wspiera także *Serwis Informacyjny dla Nauczycieli Bibliotekarzy Ośrodka Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów* w Warszawie, który popularyzuje biblioteki szkolne z całej Polski (linki do stron internetowych), udostępnia bazę materiałów dydaktycznych i konferencyjnych oraz informacje o aktualnych szkoleniach. Przy stronie internetowej czasopisma „Biblioteka w Szkole” utworzono natomiast platformę wymiany informacji (konkursy, szkolenia, forum internetowe) i doświadczeń. Wśród udostępnionych materiałów znalazła się bibliografia materiałów repertuarowych dla szkół, zestawienia bibliograficzne, scenariusze i konspekty zajęć bibliotecznych, propozycje wystaw i ekspozycji, programy nauczania oraz prezentacje multimedialne.

Wymianie informacji oraz publikacji materiałów metodycznych służą ponadto serwisy tworzone dla lokalnych i regionalnych środowisk bibliotekarskich, takie jak *Serwis Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich – Oddziału w Rybniku*, *BIB – Serwis Bibliotek Szkolnych Podlasia*, portale edukacyjne oraz strony internetowe bibliotek pedagogicznych, których zadaniem jest wspieranie bibliotekarzy szkolnych.

Czasopisma elektroniczne

Do obszernego wykazu czasopism bibliotekarskich można dotrzeć za pośrednictwem bazy *ARIANTA*, odnotowującej naukowe i branżowe polskie czasopisma elektroniczne – tytuły wydawane wyłącznie w wersji internetowej oraz periodyki posiadające swój elektroniczny odpowiednik. Baza jest prowadzona przez Bibliotekę Uniwersytetu Śląskiego oraz Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ jako swoista kontynuacja tzw. listy Gawareckiego². W jej zasobach znajdują się 62 opisy czasopism z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Każdy z nich zawiera linki odsyłające do elektronicznej wersji danego tytułu oraz ewentualnych wskazówek dla autorów.

Warto również polecić czasopisma redagowane przez biblioteki pedagogiczne, na łamach których są publikowane pomoce metodyczne przydatne w codziennej pracy nauczyciela bibliotekarza. Obecnie są to najczęściej wydawnictwa internetowe lub tytuły posiadające swoją elektroniczną wersję. Do najpopularniejszych należą: „DIBP – Dolnośląski Informator Bibliotek Pedagogicznych” (Wrocław), „Dialogi Biblioteczne” (Katowice), „Warsztaty Bibliotekarskie” (Piotrków Trybunalski), „Exempli Gratia” (Gdańsk) oraz „Siglum” (Łódź).

Bibliografie

Bibliografii bibliologicznych można poszukiwać wśród baz Biblioteki Narodowej, dostępnych pod adresem

¹ Zob.: B. Staniów: *Biblioteka szkolna dzisiaj*. Warszawa 2012, s. 225 – 234.

² W. Gawarecki: *Jak to z „Listą...” było, czyli dzieje jednego serwisu...* „Biuletyn EBIB” [on-line]. Dostępny w: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib15/gawarecki.html> [dostęp: 21.11.2012].

<http://mak.bn.org.pl/wykaz.htm>, gdzie uwzględniono bibliografię narodową i bibliografię specjalne.

Orientację w najnowszych publikacjach z zakresu szeroko pojętej nauki o książce, opublikowanych w Polsce i za granicą, zapewnia *Polska Bibliografia Bibliologiczna*, która rejestruje: książki, czasopisma, artykuły z czasopism i fragmenty piśmiennicze. W wersji papierowej *PBB* jest wydawana jako rocznik. Elektroniczna wersja³ obejmuje pozycje wydane od 1995 r. i jest aktualizowana raz w miesiącu.

Co kwartał z kolei dodaje się nowe pozycje do elektronicznej wersji *Bibliografii Analitycznej Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*, która rejestruje piśmiennictwo zagraniczne z tego zakresu (od 1990 r.). Do opisów są dołączane analizy dokumentacyjne artykułów z najważniejszych i najbardziej reprezentatywnych czasopism z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, co pozwala na orientację w aktualnych tendencjach we współczesnym bibliotekarstwie światowym, dokumentacji i nauce o informacji oraz stanie i postępie fachowej wiedzy bibliotekarskiej, bibliograficznej oraz bibliologicznej. Na łamach *BABINU* uwzględniane są także artykuły dotyczące mediów, publikacji elektronicznych, upowszechniania Internetu, sposobu funkcjonowania bibliotek w erze cyfrowej oraz teksty sygnalizujące kierunki zmian w technologii. Papierowy odpowiednik tej bibliografii ukazuje się jako dodatek do „Przeglądu Bibliotecznego”.

Katalogi centralne

W sporządzaniu opisów katalogowych oraz prowadzeniu wyszukiwań międzybibliotecznych pomocą służą katalogi centralne, które są opracowywanymi według z góry określonej metody (...) *wspólnymi katalogami bi-*

*bliotecznymi wielu bibliotek, obejmującymi opisy katalogowe całości lub części zbiorów (...). Każdy opis opatrzony jest siglum, czyli symbolem literowym lub literowo-cyfrowym biblioteki, w której przechowywany jest dany dokument*⁴.

Katalogiem centralnym polskich bibliotek akademickich i naukowych, budowanym od 2002 r. metodą współkatalogowania, jest *NUKAT*. W pracach nad jego tworzeniem uczestniczy ponad 900 bibliotekarzy z 58 bibliotek. Narzędziem uzupełniającym tę bazę jest *KaRo*, czyli *Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich*, przygotowywany od 2001 r. Obecnie zapewnia dostęp do 194 katalogów elektronicznych bibliotek o profilu: ogólnym, technicznym, artystycznym, ekonomicznym, humanistycznym, muzycznym, medycznym, przyrodniczym, rolniczym, ścisłym oraz książnic specjalizujących się w gromadzeniu publikacji z zakresu wychowania fizycznego.

Słowniki

Z inicjatywy pracowników Instytutu Bibliograficznego Biblioteki Narodowej w Warszawie opracowano *Sternik – Słownik Terminologiczny z Zakresu Bibliografii i Katalogowania*. Zamieszczone terminy prezentowane są w języku polskim i angielskim. Pochodzą z norm i standardów, literatury słownikowej i encyklopedycznej, literatury przedmiotu oraz dokumentacji instytucji bibliotekarskich i bibliograficznych. Do bazy dołączono film instruktażowy, ułatwiający korzystanie z jej zasobów.

Fachową terminologię w języku angielskim zawiera także *Angielsko-polski słownik informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*⁵, opracowany przez Jacka Tomaszczyka. Uwzględniono w nim 6000 angielskich słów i ponad 2300 różnego rodzaju połączeń wyrazowych wraz z ich odpowiednikami lub objaśnieniami w języku polskim.

Akty prawne

Nauczyciela bibliotekarza obowiązuje znajomość prawa oświatowego i bibliotecznego. Pełne teksty niezbędnych ustaw i rozporządzeń znajdzie w *Internetowym Systemie Aktów Prawnych*⁶. *ISAP* stanowi część najstarszego i jednego z najbardziej znanych polskich systemów informacji prawnej. W bazie tej zamieszczono opisy bibliograficzne i teksty aktów prawnych opublikowanych w wydawnictwach urzędowych – „Dzienniku Ustaw” oraz „Monitorze Polskim”.

Książki naukowe i popularnonaukowe dla bibliotekarzy

Starsze wydawnictwa naukowe i popularnonaukowe z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej często udostępnia się w formie elektronicznej, za pośrednictwem bibliotek cyfrowych. Niejednokrotnie, na taką możliwość popularyzacji decydują się także autorzy nowszych książek z tego zakresu. Pracownicy naukowcy Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach promują swoje prace za pośrednictwem *Śląskiej Biblioteki Cyfrowej*. Publikacje pracowników i współpracowników Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego udostępnia się natomiast za pośrednictwem *Bibliologicznej Biblioteki Cyfrowej*. Większość z nich to popularne wydawnictwa podręcznikowe z serii *Nauka. Dydaktyka. Praktyka*. Warto wiedzieć, że w zasobach tej biblioteki udostępniono 113 książek⁷, m.in. dwutomowe *Bibliotekarstwo szkolne* Jadwigi Andrzejewskiej, które przez lata stanowiło kompendium wiedzy z tego zakresu.

³ Zob.: <http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=12> lub http://babin.bn.org.pl/?page_id=2 (wersja 2.0).

⁴ E. Piotrowska, R. Zając: *Centralne katalogi bibliotek udostępniane na stronach WWW* [on-line]. W: *Konspekt* [dokument elektroniczny] 2002, nr 11. Dostępny w: <http://www.wsp.krakow.pl/konspekt/11/katalogi.html> [dostęp: 21.05.2009].

⁵ J. Tomaszczyk: *Angielsko-polski słownik informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*. Katowice 2009.

⁶ Zob.: <http://isap.sejm.gov.pl/>

⁷ Dane pochodzą z dnia 18.11.2012.

Literatura:

1. Gawarecki W.: *Jak to z „Listą...” było, czyli dzieje jednego serwisu...* „Biuletyn EBIB” 2000, nr 7 [on-line]. Dostępny w WWW: <http://www.oss.wroc.pl/biuletyn/ebib15/gawarecki.html> [dostęp: 21.11.2012].
2. Piotrowska E., Zając R.: *Centralne katalogi bibliotek udostępniane na stronach WWW* [on-line]. „Konspekt” 2002, nr 11. Dostępny w WWW: <http://www.wsp.krakow.pl/konspekt/11/katalogi.html> [dostęp: 21.11.2012].
3. Staniów B.: *Biblioteka szkolna dzisiaj*. Warszawa 2012.

Netografia:

- *Angielsko-polski słownik informacji naukowej bibliotekoznawstwa*: http://www.pum.edu.pl/__data/assets/file/0005/29606/SownikINiB.pdf
- *ARIANTA*: <http://www1.bg.us.edu.pl/bazy/czasopisma/>
- Bazy BN: <http://mak.bn.org.pl/wykaz.htm>
- *BIB – Serwis Bibliotek Szkolnych Podlasia*: <http://biblioteka.bialystok.edu.pl/cms/serwis/?q=node/1140>
- *Bibliografia Analityczna Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*: <http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=12> lub http://babin.bn.org.pl/?page_id=2
- *Bibliologiczna Biblioteka Cyfrowa*: <http://bbc.uw.edu.pl/dlibra>
- „Biblioteka w Szkole”: <http://www.bibliotekawszkole.pl/index2.php>
- *EBIB*: <http://www.ebib.info/>
- *Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP*: <http://e-pedagogiczna.edu.pl/>
- *Internetowy System Aktów Prawnych*: <http://isap.sejm.gov.pl/>
- *KaRo*: <http://karo.umk.pl/Karo/>
- *NUKAT*: www.nukat.edu.pl
- *Polska Bibliografia Bibliologiczna*: <http://mak.bn.org.pl/cgi-bin/makwww.exe?BM=12>
- *Portal SBP*: <http://www.sbp.pl/>
- *Serwis Informacyjny dla Nauczycieli Bibliotekarzy OEIiZK*: <http://biblioteka.oeiizk.waw.pl/index.html>
- *Sternik*: <http://sternik.bn.org.pl/vocab/index.php>
- *Śląska Biblioteka Cyfrowa*: <http://www.sbc.org.pl/dlibra>
- Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich – Oddział w Rybniku: <http://www.rybnik.pl/bsip/>

Dr Anna Marcol jest sekretarzem ogólnopolskiego serwisu *Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP* i redaktorem naczelnym „Biuletynu Nauczycieli Bibliotekarzy”.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2012/2013

■ KURSY DOSKONALĄCE:

- Elektroniczny warsztat pracy nauczyciela bibliotekarza
- Biblioterapia w bibliotece szkolnej

■ KURS KWALIFIKACYJNY:

- Kurs kwalifikacyjny z zakresu bibliotekoznawstwa

Kontakt: Aldona Ferdyn, tel. (32) 203 59 67 w. 201
e-mail: aferdyn@womkat.edu.pl

PORADNICTWO KARIERY W RÓŻNYCH OKRESACH ŻYCIA – edukacja wczesnoszkolna

KRYSTYNA HEIDENREICH

W kwartalniku „Forum Nauczycieli” nr 3(47) 2012 ukazał się pierwszy z cyklu artykułów dotyczących poradnictwa kariery. Autorki omówiły w nim to zagadnienie w kontekście wieku przedszkolnego. Teraz przyszła pora na poradnictwo kariery w następnym etapie kształcenia, czyli w edukacji na poziomie klas I – III szkoły podstawowej.

Czego Jaś się nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał – powtarzamy często w różnych sytuacjach, nie tylko zawodowych. To proste, popularne powiedzenie jest bardzo prawdziwe. Najlepszym przykładem, często przytaczanym, są wiedza i ogromne umiejętności informatyczne młodego pokolenia, które wzrasta w przekonaniu, że komputery, Internet i telefony komórkowe były zawsze. My dorośli, a w szczególności nauczyciele, musimy mieć świadomość dużego tempa, w jakim zmienia się rzeczywistość wokół nas. Naszym zadaniem jest przygotować dziecko do dorosłego życia, a więc do tego, by w tym zmieniającym się świecie mogło właściwie funkcjonować, radzić sobie w różnych sytuacjach, osiągać sukcesy na miarę swoich możliwości. Powinniśmy stymulować aktywność własną uczniów klas I – III, aby nabyli wiadomości i umiejętności, które w przyszłości pozwolą im na planowanie własnej kariery zawodowej. Wybór zawodu to proces ciągły, długotrwały, kończący się, najkrócej mówiąc, znalezieniem swojego miejsca w życiu. Aby to osiągnąć, należy już wobec dzieci 6 – 9-letnich stosować działania wychowawcze, umożliwiające im w późniejszym etapie życia podjęcie trafnej decyzji zawo-

dowej. Jakość i liczba tych oddziaływań jest ściśle powiązana z wiekiem dzieci. *Mimo że w rozwoju zawodowym jednostki występuje wiele stadiów, z punktu widzenia wyboru zawodu na uwagę zasługują dwa stadia:*

➤ *stadium rośnięcia, które trwa od urodzenia do czternastego roku życia. Rozwija się wówczas pojęcie „ja”. Najpierw dominują potrzeby i fantazja, później – wraz z uspołecznieniem dziecka i nabywaniem przez nie doświadczeń – rośnie znaczenie zainteresowań i zdolności...*¹

Mając świadomość wagi problemu, postanowiłam wskazać, jak nauczyciele klas I – III wykorzystując tylko podstawę programową kształcenia ogólnego dla edukacji wczesnoszkolnej oraz swoją wiedzę i umiejętności dydaktyczne, mogą wprowadzać tematykę zawodową do swoich zajęć z uczniami.

Analiza podstawy programowej kształcenia ogólnego edukacji wczesnoszkolnej

Na wstępie należy zaznaczyć, że właściwie w każdym punkcie podstawy, czyli w celach kształcenia, zadaniach szkoły oraz treściach nauczania, można odnaleźć elementy dotyczące przygotowania dziecka do życia dorosłego, zawodowego. Czytamy np., że celem kształcenia jest to, (...) *aby dziecko w miarę swoich możliwości było przygotowane do życia. Zadania szkoły to m.in. (...) rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata (...)*

itd. Celem analizy podstawy było odnalezienie w jej treściach konkretnych zawodów, z którymi można uczniów zapoznać. Trudno jest bowiem dokonać wyboru zawodu, miejsca pracy lub planować zmiany zawodu bez ogólnej wiedzy na ten temat. Kiedy więc czytamy w podstawie np., że: *Uczeń kończący klasę III:*

3) w zakresie percepcji sztuki:

a) *rozróżnia takie dziedziny działalności twórczej człowieka, jak: architektura, sztuki plastyczne oraz inne określone dyscypliny sztuki (fotografia, film) i przekazy medialne (telewizja, Internet), a także rzemiosło artystyczne i sztukę ludową;*²

to nie wyobrażam sobie, aby w trakcie zajęć tenże uczeń nie poznawał ludzi zajmujących się tą działalnością twórczą. Niektórych twórców nawet osobiście podczas organizowania w szkołach spotkań z ciekawymi i znanymi Polakami.

Nazwy zawodów, z którymi można zapoznać uczniów zgodnie z podstawą programową:

• nauczyciel	• strażak
• woźna	• strażnik miejski
• sprzątaczką	• policjant
• higienistka	• sędzia
• sekretarka	• sprzedawca
• katechetka	• architekt
• kucharka	• zegarmistrz
• intendentka	• grafik
• pomoc kuchenna	• komputerowy
• pedagog	• informatyk
• psycholog	• piekarz
• muzyk	• cukiernik
• dyrygent	• górnik
• żołnierz	• naukowiec
• malarz	• konstruktor
• plastyk	• budowniczy
• rzeźbiarz	• mechanik
• leśnik	• samochodowy
• rolnik	• pilot
• ogrodnik	• lekarz
• hodowca	• pielęgniarka
• botanik	• stomatolog
• zoolog	• kierowca
• ekolog	• sportowiec
• hydraulik	• aktor
• monter	• scenograf
	• tancerz

¹ W. Trzeciak, G. Sołtysińska: *Uczeń wybiera zawód*. Warszawa 1996.

² *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych* (załącznik nr 2 do rozporządzenia wraz z komentarzem E. Gruszczyk-Kolczyńskiej).

Z pewnością każdy może się doszukać w analizowanym dokumencie jeszcze innych zawodów. O których tylko wspomnieć, którym poświęcić nieco więcej czasu, a o których przypominać i wracać do nich co jakiś czas? O tym zadecyduje sam nauczyciel, planując swoją pracę na podstawie m.in. wiedzy o swoich uczniach i ich potrzebach. Wcale nie chodzi o to, aby każdy z tych zawodów dokładnie omawiać. Należy wykorzystać naturalne zainteresowania dzieci i środowisko, w jakim żyjemy. Jeżeli możemy pójść z dziećmi do lasu, obejrzeć leśniczówkę i spotkać się z leśniczym, to ciekawość dzieci będzie zaspokojona, a wiedza zdobyta w taki sposób zostanie na długo w ich pamięci. Może nawet rozwinąć się u nich jakieś nowe zainteresowania.

Wykorzystujemy również uczenie się okazjonalne, dobrze znane nauczycielom, kiedy to podczas lekcji na zupełnie inny temat rozmawiamy o konkretnym zawodzie, gdyż taka wyniknęła potrzeba.

To, ile zawodów uczeń pozna, zależy m.in. od tego, jak nauczyciel zastosuje dostępne mu narzędzia i czy maksymalnie wykorzysta zagadnienia tematyczne do poszerzenia wiedzy dzieci o życiu codziennym. Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej może dostarczyć uczniom konkretnych, aktualnych i obszernych informacji o różnorodności zawodów.

Jak dostarczać informacji o zawodach

- ▶ Mamy do dyspozycji:
- konwencjonalne środki dydaktyczne: książki, opowiadania, wiersze,

przewodniki, broszury, historyjki obrazkowe, komiksy, plakaty itp.,

- techniczne środki dydaktyczne: programy komputerowe, filmy, prezentacje multimedialne, audycje telewizyjne itp.,
- samodzielne zdobywanie wiedzy: wycieczki (np. na pocztę, do sklepu itd.), spotkania z przedstawicielami danego zawodu, np. z policjantem, strażakiem, wykonywanie plakatów, gazetek, ilustracji tematycznych, szukanie informacji w Internecie, wywiady z rodzicami, dziadkami, sąsiadami, gry i zabawy dziecięce, dramę.

- ▶ O czym należy pamiętać:
- ilość wiedzy (informacji) musi być dostosowana do wieku i możliwości poznawczych dziecka oraz jego zainteresowań;
- informacje powinny: budzić zaciekawienie i zainteresowanie dzieci, działać na wyobraźnię, wyzwać inicjatywę w planowaniu działań, prowadzić do podejmowania działań, być atrakcyjne również pod względem jakości szaty graficznej przygotowanych materiałów. To wszystko wpłynie niewątpliwie na lepsze zrozumienie i zapamiętanie nowych treści. Znam szkołę, w której każdego roku uczniowie klas II wyjeżdżają na wycieczkę do Radzionkowa do Muzeum Chleba, gdzie uczestniczą w produkcji pieczywa. Jest to zawsze ogromna atrakcja. Przeżywanie tego wydarzenia, uczestniczenie w nim, działanie powodują, że **każdy** uczeń ma wiedzę na temat wypieku chleba i wie, nie tylko, kto to jest piekarz, ale również na czym polega jego praca;

- wiedzę trzeba utrwalać. Wykorzystujemy wytwory dzieci, pamiętamy z wycieczek i inne materiały, które można gromadzić na wybranym miejscu w klasie w zależności od możliwości. Należy pamiętać o uaktualnianiu zbioru oraz zadbać o jego atrakcyjność. Stwórzmy w klasie tablicę poświęconą poznawaniu zawodów, np. „To my za 20 lat” lub „Kim będę za 20 lat”. Systematycznie ją uzupełniamy nazwami zawodów, ilustracjami, zdjęciami. Na takiej tablicy uczniowie mogą umieszczać w wybranym miejscu tabliczki ze swoim imieniem, wskazując tym samym, jakie mają marzenia, wyobrażenia o sobie, plany. Co jakiś czas należy pozwolić uczniom dokonywać wyboru na nowo, w miarę jak dorastają i zdobywają nową wiedzę, doświadczenia i zainteresowania;
- mówmy o zanikających zawodach, bo czasem warto na nowo nimi zainteresować. Sygnalizujemy powstawanie nowych zawodów, które stają się coraz bardziej potrzebne.

Podsumowanie

Edukacja wczesnoszkolna to z całą pewnością etap, w którym zwraca się uwagę na ważny element kształcenia, jakim jest poradnictwo zawodowe. Odbывается to w różnym zakresie, w różnych szkołach, środowiskach, regionach. Najważniejsze wydają się być w tym zakresie świadomość i zaangażowanie nauczyciela-wychowawcy oraz świadomość i wsparcie ze strony rodziców.

Krystyna Heidenreich jest nauczycielem edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 13 w Mysłowicach oraz metodykiem z zakresu nauczania wczesnoszkolnego.

Współpraca merytoryczna: Maria Kaczmarek – konsultant w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

100 PYTAŃ I WĄTPLIWOŚCI NAUCZYCIELA PRZYRODY

DANUTA KONTNY, MARIOLA LUX

*Powiedz, a zapomnę
pokaż, a zapamiętam
pozwól wziąć udział, a zrozumieć*

„Sprawdzian po klasie VI...” – samo to stwierdzenie i przypomnienie finału zdobywania wiadomości i umiejętności mrozi krew w żyłach nauczycieli wszystkich przedmiotów, których uczy się uczeń w ciągu sześciu lat szkoły podstawowej.

Dlaczego ja, nauczyciel przyrody, denerwuję się przed tym sprawdzianem? Nawet wtedy, gdy mam wspaniały zespół klasowy, bardzo dobre oceny z klasówek, odpowiedzi, skrupulatnie odrobione zadania domowe, przygotowane notatki, na koniec roku szkolnego przewidziano 10 pasków (świadectw z wyróżnieniem!) na 25 uczniów. Pozostała część zespołu klasowego, np. średnia 3.8. Wniosek: jest znakomicie! Czy na pewno? Jak ci uczniowie poradzą sobie z tym najważniejszym do tej pory egzaminem?

➤ Zadaję sobie pytania:

- Czy udało mi się nauczyć uczniów wszystkiego, co ujęte było w podstawie programowej?
- Czy udało mi się ich przygotować do napisania sprawdzianu po klasie VI?
- Czy rozumiem pytania?
- Czy znają wszystkie typy pytań?
- Czy opanowali w stopniu zadowalającym (nas, rodziców, dyrektora szkoły) podstawę programową?
- Czy ominęłam jakąś lekcję, ciekawostkę?
- Czy ominęłam jakiś rysunek w podręczniku?
- Czy wybrany przeze mnie podręcznik jest dobry?
- Czy ja dałam radę?

I w końcu:

- Co ja, nauczyciel X, w mieście X, mogę zrobić, aby mój uczeń uzyskał optymalnie najwyższą liczbę punktów w stosunku do swoich możliwości, a może i więcej?
- Na ile na mnie spada odpowiedzialność i za co?
- Jak mogę lepiej przygotować swoich uczniów do pierwszego tak ważnego egzaminu?

Uważam, że powinienam najpierw po raz kolejny przeanalizować podstawę programową oraz zadania, jakie ona przede mną stawia. Teraz mogę sobie wyobrazić ogrom pracy, który mnie czeka. Musimy sobie uświadomić, że do nas, nauczycieli przyrody, będzie należało rozwinięcie umiejętności, nad którymi nie da się pracować na innych lekcjach lub można to robić tylko śladowo.

Każdy z nas, nauczycieli, potrafi skonstruować scenariusz lekcji, potrafi dobrać cele, metody, formy pracy. Każdy potrafi przeprowadzić poprawną metodycznie lekcję. Zadaję sobie jednak kolejne pytanie:

- Czy te moje umiejętności wystarczą, aby przygotować ucznia do sprawdzianu?

Przyjrzyj się podstawie programowej oraz standardom wymagań będących podstawą przeprowadzenia sprawdzianu w ostatnim roku nauki w szkole podstawowej¹ i pokusz się o wybranie tych fragmentów, które dotyczą przede wszystkim lub w znacznym stopniu lekcji przyrody. Zastanówmy się nad konkretnymi przykładami.

1. Czytanie

Uczeń:

a) odczytuje różne teksty.

Oczywiście jako nauczyciele mamy na myśli czytanie ze zrozumieniem. Jednak czy uczniowie opanowali tę umiejętność? Wraz z upływem lat mam coraz więcej wątpliwości. Uczeń przebiega wzrokiem po tekście i nic lub niewiele pozostaje w jego pamięci nawet tej krótkotrwałej.

Pytanie:

- Jak wpłynąć na to, aby MÓJ (NASZ) uczeń czytał ze zrozumieniem polecenia, teksty?

b) rozumie znaczenie podstawowych symboli występujących na mapach, diagramach, czyta mapę, plany, schematy, diagramy.

Pytanie:

- Na której z lekcji można rozwijać tę umiejętność?

Odpowiedz znowu jest bardzo prosta: jest to domena przyrody. Po co poloniście plan, mapę, wykres czy diagram? Czasami pokazuje na mapie, gdzie miało miejsce wydarzenie z lektury, gdzie pojechał bohater. Myślę jednak, że jest to rzadkość. Matematyka rozwija umiejętności objęte wieloma standardami, w tym te wspomniane wyżej. W tym przypadku jednak palnę pierwszeństwa oddaje przyrodzie. Jeżeli w szkole podstawowej nie wykształcimy umiejętności czytania różnych symboli, to nasz uczeń w gimnazjum nie będzie miał okazji na jej rozwinięcie, mając jedną godzinę tygodniowo geografii, fizyki czy chemii.

2. Pisanie

Uczeń:

opisuje elementy krajobrazu, zjawiska przyrodnicze, doświadczenia, pisze sprawozdanie z wycieczki, robi notatkę dotyczącą obiektu, np. przyrodniczego, ilustracji organizmu.

Opisy to domena polonistów! Takie skojarzenie jest oczywiste, ale nie jest to pełna informacja. Oprócz prawidłowej formy odpowiedzi, poprawnej konstrukcji zdania, gramatyki, ortografii, uczeń powinien się nauczyć wnikliwego sposobu patrzenia na świat, na

¹ www.cku.edu.pl

otaczającą przyrodę i zauważenia tego, co go otacza. To zadanie dla przyrodnika.

W zadaniu na jednym ze sprawdzianów po klasie VI było polecenie, które brzmiało mniej więcej tak: Jakie obiekty przyrodnicze (elementy krajobrazu) mijasz po drodze z domu do szkoły?

Moi uczniowie, mieszkańcy miasta, uznali, że nie mijali żadnego obiektu; nie było elementów krajobrazu, bo poruszali się po mieście. Musiałam uderzyć się w pierś, że czegoś ich nie nauczałam. Gdy jednak poprosiłam na kolejnej lekcji uczniów o wypisanie z „pamięci” znanych im elementów krajobrazu, nie było problemu! A więc nauczałam, ale...

3. Rozumowanie

Rozumowanie, logiczne myślenie, wyciąganie wniosków, to kolejne zadania stawiane przed naszym uczniem. Oczywiście zadania te oparte są na wiadomościach i umiejętnościach opanowanych na wszystkich wcześniejszych poziomach edukacyjnych. Przyroda, otaczający świat daje doskonały przykład przyczyn i skutków wydarzeń. Uczeń zjawiska przyrodnicze nie tylko opisuje, porównuje, porządkuje, ocenia sensowność, ale również może przedstawiać w sposób graficzny na mapach, wykresach.

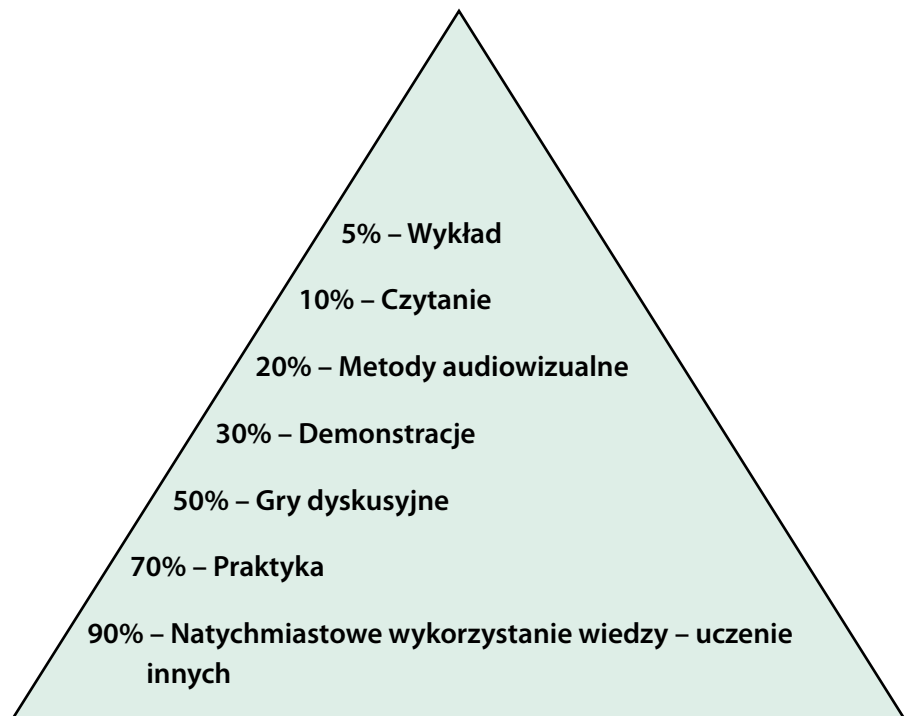
4. Korzystanie z informacji

Współczesny świat to natłok różnych informacji, które otaczają nas z każdej strony. Uczymy naszych uczniów korzystania z tych informacji: wyszukiwania źródeł, wyszukiwania informacji, sprawdzenia informacji i łączenia informacji.

5. Wykorzystanie wiedzy w praktyce

Przyroda to przedmiot, na którym szczególnie powinniśmy wykorzystywać różne źródła informacji, np. ilustracje, encyklopedie, atlasy, informacje statystyczne, strony internetowe. Przybliżyć one uczniowi współczesny świat w różnych aspektach. Ciekawie prowadzone lekcje pokażą różne możliwości zdobywania informacji na wybrany temat.

Przeprowadźmy analizę piramidy Dale'a.

Pytanie:

- ▶ Czy potrafię wykorzystać mądrość z piramidy?

Przecież muszę coś przekazać uczniom, czyli mam 5% zapamiętanych treści z wykładu, coś z uczniami przeczytać – mam 10%, coś pokazać i zademonstrować – to kolejne kilka procent. Pociąga mnie jednak podstawa piramidy, czyli praktyka – 70%, działanie oraz uczenie przez uczenie – 90%, a jestem w szkole podstawowej w klasie IV, V lub VI.

Nasuwa się więc kolejne pytanie:

- ▶ Które z metod aktywizujących zastosowanych na lekcji w szkole podstawowej dadzą odpowiedni efekt i rozwiną kolejne umiejętności?

Tyle zadałam sobie pytań... Wieloletnia praca pedagogiczna, obserwacja innych nauczycieli przyrody i geografii pracujących z pasją podpowiada mi jednak, że wartością samą w sobie

jest nauczyciel, jego osobowość, jego umiejętności, jego pozytywne nastawienie do ucznia.

Zmieniają się podstawy programowe, zmieniają się podręczniki, zmieniają się ministrowie, zmieniają się nasi uczniowie, a dobry nauczyciel przekazujący z pasją wiedzę i zaszczepiający zainteresowanie uczniom, niezależnie od etapu nauki będzie dalej sobie radził i będzie miał wyniki na miarę szkoły XXI wieku.

WIELKA PRÓBA ABRAHAMA

GRZEGORZ WÓJTOWICZ

Poniższy scenariusz uzyskał I miejsce w kategorii szkół ponadgimnazjalnych w **II Wojewódzkim Konkursie na Najciekawszy Scenariusz Lekcji Języka Polskiego** pod patronatem Marszałka Województwa Śląskiego, zorganizowanym przez RODN „WOM” w Katowicach i zespół doradców języka polskiego.

Scenariusz lekcji języka polskiego w szkole ponadgimnazjalnej

➤ **Klasa:** I liceum ogólnokształcącego

➤ **Cel ogólny:**

➤ określenie cech stylu biblijnego.

➤ **Cele operacyjne**

Uczeń:

- potrafi dostrzec różne rozwiązania sytuacji Abrahama oraz przewidzieć skutki każdego z nich,
- umie zauważyć analogię pomiędzy tekstem o charakterze prefiguracyjnym i postfiguracyjnym,
- potrafi wskazać w tekście elementy stylu biblijnego.

➤ **Metody i formy pracy:** praca z tekstem, drzewo decyzyjne, elementy dyskusji.

➤ **Materiały i środki dydaktyczne:** artykuł prasowy pt.: *Kolejne zwycięstwo Simona!*, „Przegląd Sportowy” nr 56/2009 (załącznik 1); karty pracy z drzewem decyzyjnym (załącznik 2); tekst z lukami dotyczący stylu

biblijnego (załącznik 3); prezentacja multimedialna na temat cech stylu biblijnego; tekst z podręcznika pt.: *Próba Abrahama*. W: K. Mrowcewicz: *Przeszłość to dziś*. Stentor, Warszawa 2002.

➤ **Przebieg lekcji**

1. Czynności porządkowe.
2. Zapoznanie uczniów z celem lekcji.
3. Odczytanie artykułu prasowego pt.: *Kolejne zwycięstwo Simona!* (załącznik 1).
4. Dyskusja na temat relacji „zawodnik – trener”, poruszenie kwestii wątpliwości oraz zaufania, odszukanie związków z historią Abrahama.
5. Zapisanie tematu lekcji: *Wielka próba Abrahama*.
6. Odczytanie z podręcznika tekstu pt.: *Próba Abrahama*.
7. Wypełnienie drzewa decyzyjnego – uczniowie poszukują możliwych rozwiązań sytuacji Abrahama, np. poddanie się woli bożej, sprzeciwienie się bożemu nakazowi, próba oszukania Boga, następnie przewidują pozytywne, jak i negatywne konsekwencje każdego z nich, by na koniec określić cele, do których

dążył Abraham, a także wartości, którym był wierny (załącznik 2).

8. Przedstawienie wyników pracy uczniów.
9. Praca z tekstem z lukami dotyczącym stylu biblijnego – uczniowie uważnie odczytują tekst i uzupełniają luki, tworząc w ten sposób notatkę (załącznik 3).
10. Odczytanie notatek.
11. Projekcja prezentacji multimedialnej – wskazanie wybranych cech stylu biblijnego w tekście pt.: *Próba Abrahama*¹.
12. Nagrodzenie twórczej aktywności uczniów.

➤ **Praca domowa:** Napisz relację z wyprawy do kraju Moria z punktu widzenia Abrahama lub Izaaka (do wyboru).

➤ **Komentarz nauczyciela**

W powyższym scenariuszu lekcji wprowadzone zostały zasady metodycznej innowacji pedagogicznej *Postfiguracyjne teksty publicystyczne na lekcjach języka polskiego* mojego autorstwa, która została zatwierdzona przez Kuratorium Oświaty w Katowicach. Jest to przydatna pomoc dla nauczyciela, który prowadzi zespół klasowy o bardzo zróżnicowanych możliwościach. Podczas zajęć uczeń zdolny nie będzie się nudził i rozwinie swoje zainteresowania, a uczeń słaby nie napotka trudności i przyswoi sobie określoną wiedzę i umiejętności. Atrakcyjne materiały oraz środki dydaktyczne, w tym audiowizualne, działają na wiele zmysłów, a także pobudzają uczniów do działania. Tematyka lekcji jest bliska uczniom i zgodna z ich zainteresowaniami. Dzięki temu dostrzegają oni użyteczność zaoferowanej przez nauczyciela wiedzy.

 CECHY STYLU BIBLIJNEGO	Na podstawie poniższego fragmentu tekstu wskaż cechę stylu biblijnego. A po tych wydarzeniach Bóg wystawił Abrahama na próbę. Rzeki do niego: „Abrahamie!”. A gdy on odpowiedział: „Oto jestem” – powiedział (...). I szli obydwaj dalej. A gdy przyszli na to miejsce, które Bóg wskazał, Abraham zbudował tam ołtarz (...). ZDANIA ROZPOCZYNAJE SPOJNIKIEM	Na podstawie poniższego fragmentu tekstu wskaż cechę stylu biblijnego. Kłopotnik przeleje krew ludzka, jego własną krew ma być przelana (...). Na początku było Słowo, ono było na początku u Boga (...). PARALELIZM SKŁADNIKOWY	Cechy stylu biblijnego: • prostota przy zachowaniu kunsztowności; • zdania krótkie, złożone współrzędnie; • występowanie zaimków dzierżawczych; • paralelizm składnikowy; • brak opisów; • występowanie licznych powtórzeń.
--	--	--	---

¹ Całość prezentacji jest zawarta na płycie CD dołączonej do publikacji *II Wojewódzki Konkurs na Najciekawszy Scenariusz Lekcji Języka Polskiego. Prace wyróżnione*, wydanej przez RODN „WOM” w Katowicach w 2012 r.

Fragment Testamentowej Księgi Rodzaju, wiający historię Abrahama, sprawia wrażenie prostego. Zastosowane w nim krótkie zdania, złożone współrzędnie, rozpoczynane spójnikiem. Często stosowane są zaimki dzierżawcze (jego, mój, twój). Często też pojawiają się w nim powtórzenia słów lub form gramatycznych. Mamy więc do czynienia z paralelizmem składniowym, który w językoznawstwie oznacza stosowanie ciągów zdań o tej samej lub podobnej budowie. Jest to równoległe występowanie podobnych zdań lub poszczególnych słów w obrębie tekstu. Cała opowieść o Abrahamie jest fragmentaryczna. Brakuje w niej rozbudowanych opisów. Wspomniane cechy są charakterystyczne dla stylu biblijnego. Z historii Abrahama wywodzi się ponadto kilka neologizmów, np. przenieść się na imię Abrahama, co oznacza być, czy ofiarą Abrahama, czyli największą poświęcenie. Frazeologizmy mające swoje korzenie w opowieściach biblijnych to biblizmy.

Z oferty wydawniczej RODN „WOM” w Katowicach

Praca zbiorowa

I Wojewódzki Konkurs na Najciekawszy Scenariusz Lekcji Języka Polskiego ***Prace wyróżnione***

Cena: 7,60 zł

Praca zbiorowa

II Wojewódzki Konkurs na Najciekawszy Scenariusz Lekcji Języka Polskiego ***Prace wyróżnione***

Cena: 9,18 zł

Redakcja

„Forum Nauczycieli”

przypomina, że łamy kwartalnika są otwarte dla wszystkich, którym sprawy oświaty, jej jakości i efektywności są bliskie.

Zapraszamy do współpracy i do dzielenia się uwagami o zamieszczanych w piśmie artykułach.

- Może sprawdzili Państwo w praktyce proponowane przez nas rozwiązania?
- A może wydają się Państwu niewłaściwe?
- Może macie inne propozycje?

Propozycje artykułów możecie Państwo przysyłać pocztą (wydruk i CD) lub pocztą elektroniczną pod adresem: forum@womkat.edu.pl

Przypominamy, że na stronie RODN „WOM” (www.womkat.edu.pl) znajduje się **forum dyskusyjne**.

Tu również możecie się Państwo dzielić swoimi opiniami, sądami, poglądami na tematy poruszane w kwartalniku.

POJAZD PRZYSZŁOŚCI

– zastosowanie materiałów wtórnych

ANDRZEJ MUSIAŁ

Dynamiczny rozwój cywilizacji w XXI w. niesie ze sobą nie tylko wzrost poziomu życia człowieka, ale w coraz większym stopniu zagraża środowisku naturalnemu. Stale rosnąca ilość odpadów zarówno przemysłowych, jak i bytowo-gospodarczych jest jednym z najbardziej negatywnych zjawisk związanych z rozwojem technologii. W uświadomieniu niekorzystnych zmian zachodzących w środowisku naturalnym pod wpływem działalności człowieka bardzo ważną rolę gra szkoła. Jednym z działań służących kształtowaniu prośrodowiskowych postaw uczniów jest projekt edukacyjny skierowany do nauczycieli zajęć technicznych oraz uczniów szkół podstawowych pt. *Pojazd przyszłości – zastosowanie materiałów wtórnych*. Jego celem jest wzbogacanie bazy scenariuszy zajęć edukacyjnych oraz pobudzanie uczniów szkół podstawowych do wyszukiwania różnych rozwiązań technicznych z wykorzystaniem materiałów wtórnych. Uczniowie poszerzają także swoją wiedzę o odpadach, poznają zagrożenia, jakie stwarza ich składowanie i magazynowanie, dowiadują się, z czego wynika konieczność segregacji odpadów na poziomie gospodarstwa domowego oraz poznają niektóre sposoby ich zagospodarowywania.

Inicjatorami projektu byli doradcy metodyczni: Grażyna Piotrowska, Hanna Tabor, Anna Łukasik oraz Anna Kielar (nauczyciel w Gimnazjum nr 6 im. Miłośników Ziemi Śląskiej w Chorzowie), a koordynatorem Andrzej Musiał (kierownik Pracowni Informacji Pedagogicznej RODN „WOM” w Katowicach). Kolejna edycja projektu zakończyła się w 2012 r. Zadanie nauczycieli polegało na opracowaniu scenariusza zajęć uwzględniających wykorzystanie materiałów wtórnych oraz przeprowadzeniu lekcji według opracowanego

scenariusza. Efektem końcowym tych zajęć było wykonanie przez uczniów pracy wytwórczej przedstawiającej pojazd przyszłości. Wyróżnione prace wykonane przez uczniów: *Odrzutowy poduszkowiec gwiazdy estrady* oraz *Pojazd o napędzie atomowym wykorzystujący wiatr i siłę nośną* zostaną zaprezentowane podczas wiosennej konferencji dla nauczycieli zajęć technicznych.

Poniżej przedstawiamy wyróżniony scenariusz lekcji.

Scenariusz lekcji techniki w szkole podstawowej (klasa 6)

▶ **Autor scenariusza:** Janina Pastuszka – nauczyciel zajęć technicznych i informatyki w Szkole Podstawowej nr 67 z Oddziałami Integracyjnymi im. Komisji Edukacji Narodowej w Katowicach.

▶ **Temat:** *Mój pojazd przyszłości*

▶ Cele lekcji

Wiedomości

Uczeń wie:

- ▶ jakie napędy stosowano dotychczas w pojazdach,
- ▶ jak wyglądały pojazdy w różnych okresach historycznych,
- ▶ jakich materiałów może użyć do skonstruowania własnego pojazdu,
- ▶ jak wyobrażają sobie pojazdy przyszłości inni konstruktorzy,
- ▶ jakimi metodami i materiałami łączyć różne surowce wtórne,
- ▶ jakich narzędzi użyć do formowania różnych surowców wtórnych.

Umiejętności

Uczeń potrafi:

- ▶ rozróżnić pojazdy z napędem wiatrowym, elektrycznym, spalinowym i poruszane siłą mięśni,

- ▶ uszeregować pojazdy w kolejności ich skonstruowania,
- ▶ ocenić, czy materiał jest surowcem wtórnym,
- ▶ odróżnić pojazdy historyczne od projektów i wizji przyszłości,
- ▶ odtworzyć własny projekt,
- ▶ dobrać materiały łączące wybrane surowce,
- ▶ wybrać właściwe narzędzia do obróbki tworzyw sztucznych, papieru czy innych materiałów.

▶ Planowane metody pracy:

- ▶ słowna – pogadanka wprowadzająca, objaśnienia, dyskusja dydaktyczna,
- ▶ eksponująca – pokaz audiowizualny,
- ▶ aktywizująca – rozwiązania problemu oraz twórczego rozwiązania problemu,
- ▶ praktyczna – wytwórcza,
- ▶ ewaluacyjna – ocena pracy ucznia.

▶ **Planowane formy organizacyjne pracy uczniów:** indywidualna, zespołowa (praca w grupie 2-osobowej).

▶ **Czas trwania lekcji:** 2 x 45 min

▶ Środki i materiały dydaktyczne:

- ▶ strony internetowe przedstawiające historię motoryzacji i historię roweru: http://pl.wikipedia.org/wiki/Historia_motoryzacji; <http://pl.wikipedia.org/wiki/Rower>
- ▶ plansza zawierająca pojazdy na przestrzeni wieków,
- ▶ plansza przedstawiająca podział surowców wtórnych,
- ▶ strony internetowe przedstawiające obrazy pojazdów przyszłości: <http://www.google.pl/search?q=pojazdy+przyszlosc.....>

▶ **Środki i pomoce dydaktyczne:** komputer i rzutnik multimedialny (jeśli to możliwe – komputery dla uczniów, tablica interaktywna).

Lekcja 1

Lp.	Ogniwa lekcji	Przebieg lekcji – czynności		Czas w min
		nauczyciela	uczniów	
1	Czynności organizacyjne	Wita się z klasą. Sprawdza listę obecności. Podaje temat lekcji i zapisuje go w dzienniku.	Zajmują miejsca w klasie. Witają nauczyciela. Wyjmują zeszyty i zapisują temat lekcji.	2
2	Wprowadzenie do tematu lekcji.	Zadaje pytania: • Które pojazdy zostały skonstruowane najwcześniej? • Co było pierwsze: rower czy parowóz? • Jakże znacie sposoby napędzania pojazdów?	Słuchają. Odpowiadają na pytania.	4
3	Poznanie faktów.	Na ekranie wyświetla strony internetowe nt. historii motoryzacji i historii roweru. Następnie streszcza informacje ze strony, dopasowuje obrazy do informacji. Kładzie nacisk na daty oraz wzbogaca informacje ciekawostkami (np. o pastora, który został ukarany za stworzenie zagrożenia podczas pokazu jazdy rowerem).	Słuchają. Oglądają.	14
4	Wykonanie notatki.	Podaje notatkę nt. rodzajów napędu historycznych i współczesnych pojazdów.	Zapisują notatkę w zeszytach.	3
5	Ćwiczenie utrwalające nowe wiadomości. ¹	Pokazuje planszę z pojazdami i wspólnie z uczniami układa je w kolejności chronologicznej. Zwraca uwagę na szczegóły mogące pomóc w ustaleniu czasu, z którego pochodzi pojazd (np. charakterystyczny styl rysunków egipskich, materiał z którego wykonano pojazd itp.).	Wspólnie z nauczycielem układają obrazy pojazdów w kolejności chronologicznej.	10
6	Przypomnienie wiadomości nt. surowców wtórnych.	Pokazuje planszę, omawia grupy surowców wtórnych i sposoby ich łączenia. Podczas analizy surowców wtórnych zwraca uwagę na kolorystykę odpowiadającą pojemnikom na sortowane odpady oraz na dobór narzędzi do obróbki i materiałów do łączenia.	Słuchają i uzupełniają informacje swoją wiedzą.	5
7	Poszukiwania inspiracji do pracy.	Otwiera stronę internetową z obrazami projektów pojazdów przyszłości, omawia najciekawsze pomysły.	Oglądają ² i zastanawiają się nad własnym pomysłem.	5
8	Podanie zadania domowego.	Dyktuje treść zadania: • Przygotuj własny projekt pojazdu przyszłości (można wykonać szkic). • Dobierz surowce wtórne, materiały łączące i narzędzia do wykonania pojazdu.	Zapisują treść zadania w zeszytach.	2

¹ Ćwiczenie możliwe do przeprowadzenia w kilku wariantach:
• z tablicą interaktywną (przenoszenie obrazu przez wielu uczniów),
• komputer + rzutnik (obrazy przenosi uczeń),
• komputer + rzutnik (obrazy przenosi nauczyciel).

² Jeśli siedzą parami przy własnych komputerach, mogą przeglądać obrazy we własnym tempie.

Lekcja 2

Lp.	Ogniwa lekcji	Przebieg lekcji – czynności		Czas w min
		nauczyciela	uczniów	
1	Czynności organizacyjne	Wita się z klasą. Sprawdza listę obecności. Podaje temat lekcji i zapisuje go w dzienniku.	Zajmują miejsca w klasie. Wypakowują materiały. Witają nauczyciela. Wyjmują zeszyty i zapisują temat lekcji.	2
2	Wykonanie pojazdu.	Zachęca uczniów do pracy. Przygląda się materiałom, projektom i pracy uczniów. Daje wskazówki.	Tworzą własne pojazdy z przyniesionych materiałów.	35
3	Ocena prac uczniów.	Nauczyciel omawia atuty i słabości prac dzieci.	Słuchają i analizują własną pracę i jej efekty.	8

Andrzej Musiał jest konsultantem w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Z oferty RODN „WOM” w Katowicach na rok szkolny 2012/2013

■ WARSZTATY KOMERCYJNE:

- Praktyczne narzędzia ICT w nauczaniu i w realizacji projektów edykacyjnych
- Zestaw multimedialny w nauczaniu

Kontakt: Andrzej Musiał, tel.: (32) 203 78 46
e-mail: amusial@womkat.edu.pl

■ KURSY DOSKONALĄCE:

- Animacje na stronach WWW
- Wykorzystanie tablicy multimedialnej w nauczaniu
- Podstawy programowania w języku Java

Z oferty wydawniczej RODN „WOM” w Katowicach

Ilona Kika-Ryszka, Joanna Lach

Propozycje programów autorskich z zakresu funkcjonowania w środowisku i kształcenia technicznego na etapie gimnazjum (dla uczniów autystycznych i upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym lub znacznym)

Cena: 1,80 zł

Praca zbiorowa pod red. L. Soidy

Ziemia naszym wspólnym domem

Cena: 6,70 zł

BADANIA POTWIERDZAJĄ: WARTO ROZPOCZĄĆ SZKOŁĘ W WIEKU 6 LAT¹

Sześciolatek w szkole nadal pozostaje dzieckiem, jednak zyskuje możliwość rozwoju zgodnie ze swoim potencjałem i możliwościami. Obniżenie wieku obowiązku szkolnego, połączone z dostosowaniem programu klasy pierwszej do poziomu sześciolatek pozwala na płynne przejście dzieci z przedszkola do szkoły.

To nie są przypuszczenia czy życzenia. To są argumenty poparte badaniami przeprowadzanymi systematycznie przez resort edukacji oraz międzynarodowe instytucje i organizacje. Można z nich wyciągnąć wiele interesujących wniosków.

1. Rodzice są zadowoleni z decyzji o zapisaniu sześciolatka do pierwszej klasy

Aż 80 % rodziców uczniów, którzy rozpoczęli naukę w szkole jako sześciolatki, jest zadowolonych z edukacji swoich dzieci w szkole. Zadowolenie ze sposobu, w jaki uczone są ich dzieci, ta grupa rodziców wyraża częściej niż rodzice sześciolatek, które pozostały na drugi rok w wychowaniu przedszkolnym. Rządziej też niż inni zgłaszają oni poważne zastrzeżenia dotyczące organizacji pracy placówki, do której uczęszczają ich dzieci.

W ciągu roku, aż 86% rodziców sześciolatek uczących się w pierwszej klasie, zauważyło wiele i bardzo wiele nowych umiejętności u swoich dzieci.

Rodzice sześciolatek pozostawionych na drugi rok w rocznym przygotowaniu przedszkolnym częściej niż rodzice rówieśników z pierwszych klas sądzą, że ten czas mógłby być lepiej wykorzystywany na rozwój ich dzieci.

Wynika tak z opracowania przygotowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych (IBE). Naukowcy przeanalizowali dane z raportu *Edukacja młodszych dzieci* przygotowanego przez CBOŚ, w którym o opinię zapytano reprezentatywną grupę ponad 1,5 tys. rodziców przedszkola-

ków i uczniów klas I – III, i wśród odpowiedzi wyodrębnili te udzielone przez rodziców dzieci sześciolatkich.

2. Wcześniejsza edukacja to lepszy rozwój dziecka

Wnioski IBE potwierdzają wynik innych ogólnopolskich i międzynarodowych badań. Razem tworzą zestaw przekonujących argumentów przemawiających za wprowadzeniem w Polsce obowiązku szkolnego dla sześciolatek.

Wyniki międzynarodowych badań PIRLS – mierzących umiejętności czytania i pisanie oraz badań TIMMS – mierzących umiejętności matematyczne i przyrodnicze, dowodzą, że im wcześniej dzieci rozpoczynają naukę w szkole, tym mają lepsze wyniki i mniej kłopotów na późniejszych etapach edukacyjnych. Niestety, w ubiegłorocznym badaniu, polskie dziesięciolatki, które rozpoczęły naukę jako siedmiolatki, wypadły znacznie gorzej niż ich rówieśnicy z krajów, gdzie obowiązek szkolny zaczyna się od szóstego roku życia.

3. Sześciolatki dobrze radzą sobie w szkole

Optymistyczne wnioski płyną też z badań TUNSS (Test Umiejętności Na Starcie Szkolnym), którymi w 2012 r. objęto ponad 1,4 tys. polskich sześciolatek z przedszkoli, oddziałów przedszkolnych i pierwszych klas. Najlepsze wyniki we wszystkich badanych dziedzinach uzyskiwały sześciolatki w pierwszych klasach.

W teście matematycznym otrzymały one średnio ponad 105 punktów, w teście z czytania – ponad 110, z pisanie – 120 punktów. Wyniki sześciolatek pozostawionych na drugi rok w przygotowaniu przedszkolnym były dużo niższe. W teście matematycznym dzieci te otrzymały około 100, a w testach z czytania i pisanie – po 95 punktów.

Z kolei badanie OBUT (Ogólnopolskie Badanie Umiejętności Trzecioklasi-

stów) przeprowadzone wśród uczniów trzecich klas, którzy rozpoczęli edukację szkolną w 2009 roku – czyli z pierwszego rocznika okresu przejściowego, z którego aż 11,5 tys. stanowiły sześciolatki – pokazało, że właśnie młodszy uczniowie osiągnęli lepsze wyniki zarówno z języka polskiego, jak i z matematyki niż ich starsi o rok koledzy z klasy.

Jak to możliwe? – *Sześciolatki nie mają obaw przed zadaniem pytania. Mam też wrażenie, że będąc w klasie mieszanej z siedmiolatkami są bardziej staranne i bardziej się starają* – uważa nauczycielka klas I – III z jednej ze szkół podstawowych w Chodzieży.

4. Sześciolatki lubią szkołę

Dzieci sześciolatkami nie tylko osiągają dobre wyniki w nauce (lepsze niekiedy niż ich starsi o rok koledzy z klasy), ale też dobrze odnajdują się w szkolnych warunkach. Lubią się uczyć i lubią szkołę. Taki wniosek niosą za sobą „Badania szkolnych uwarunkowań efektywności” przeprowadzone przez IBE w 2010 roku wśród dzieci z klas I – III (a więc również sześciolatek, które poszły do szkoły w wieku sześciu lat).

Wynika z nich, że uczniowie:

- lubią chodzić do szkoły (83%);
- przyznają, że w szkole bardzo im się podoba (81%);
- uważają się za zdolnych uczniów (80%).

To od nas, dorosłych, zależy, jak przygotujemy sześciolatka do rozpoczęcia nauki w szkole. To powinien być dla niego radosny czas i nowa przygoda. Zależy mi więc, by dzieci w przedszkolu miały możliwość spotkania się z uczniami, poznania przyszłych nauczycieli, sal szkolnych i miejsc, w których będą się uczyły i bawiły – zaznacza minister edukacji narodowej Krystyna Szumilas. Dodaje, że we wszystkich działaniach kieruje się dobrem uczniów. – Moim zadaniem jako ministra edukacji jest podjęcie wszelkich działań wyrównujących szanse edukacyjne polskich uczniów w skali Europy. Jako matka, babcia, ale i jako nauczycielka jestem przekonana, że obniżenie wieku obowiązku szkolnego zwiększa szanse na wykorzystanie ich naturalnego potencjału.

¹ http://www.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=4635%3Abadania-potwierdzaj-warto-rozpoz-szko-w-wieku-6-lat&catid=293%3A6-latek&Itemid=387

REGIONALNY OŚRODEK DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI „WOM”
40-132 KATOWICE
ul. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego 7

adres internetowy:
strona internetowa:
centrala telefoniczna:

DYREKTOR
mgr Anna Zakrzewska-Zamora

WICEDYREKTOR
dr Tomasz Grad

ZASTĘPCA DYREKTORA DS.
ADMINISTRACYJNO-EKONOMICZNYCH
mgr Beata Żurowicz

PRACOWNIA ROZWOJU ZAWODOWEGO NAUCZYCIELI
dr Barbara Ziółkowska – kierownik
mgr Joanna Drażek
mgr Ewa Jakubowska
mgr Marianna Kłyk
mgr Mariola Lux
dr Paweł Matyszkiewicz
mgr Maria Syta

PRACOWNIA ZARZĄDZANIA I ANALIZ OŚWIATOWYCH
mgr Elżbieta Drobiec – kierownik
mgr Krzysztof Bednarek
mgr Cezary Lempa
mgr Jolanta Nędzyńska-Fudalej
mgr Renata Stanek-Kozłowska
mgr Marek Szafraniec

PRACOWNIA EDUKACJI ZAWODOWEJ I MIĘDZYKULTUROWEJ
mgr Anna Czarlińska-Wężyk – kierownik
mgr Maria Kaczmarek
dr inż. Jerzy Kropka
mgr Małgorzata Łukaszewska

PRACOWNIA INFORMACJI PEDAGOGICZNEJ
mgr Andrzej Musiał – kierownik
mgr Bohdan Doboszyński
mgr Aldona Ferdyn
mgr Iwona Kruszewska-Stoły
mgr Monika Tokaj-Wtorek
mgr Maria Wilk

ZESPÓŁ OBSŁUGI SZKOLEŃ

GŁÓWNY KSIĘGOWY – mgr Elżbieta Wiktorzak

KADRY – mgr Agnieszka Frejno

sekr@womkat.edu.pl
www.womkat.edu.pl
(32) 258 13 97, 203 59 67

tel. (32) 258 22 09; e-mail: azamora@womkat.edu.pl

tel. (32) 258 22 09; e-mail: tg@womkat.edu.pl

tel. (32) 203 59 67 w. 219; e-mail: bzurowicz@womkat.edu.pl

tel. w. 224; e-mail: zb@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 259 98 85; w. 119; e-mail: jdrazek@womkat.edu.pl
tel. w. 202; e-mail: ejakubowska@womkat.edu.pl
tel. w. 224; e-mail: mk@womkat.edu.pl
tel. w. 124; e-mail: ml@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 258 38 01; w. 122; e-mail: pm@womkat.edu.pl
tel. w. 213; e-mail: msyta@womkat.edu.pl

tel. bezp. (32) 259 98 35; w. 203; e-mail: ed@womkat.edu.pl
tel. w. 221; e-mail: kb@womkat.edu.pl
tel. w. 221; e-mail: cezaryl@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 259 98 35; w. 203; e-mail: jola@womkat.edu.pl
tel. w. 217; e-mail: rsk@womkat.edu.pl
tel. w. 217; e-mail: mszafraniec@womkat.edu.pl

tel. w. 223; e-mail: aczarli@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 259 98 48; w. 212; e-mail: mkaczmarek@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 259 98 48; w. 212; e-mail: zawodowe@womkat.edu.pl
tel. w. 208; e-mail: mlukaszewska@womkat.edu.pl

tel. bezp. (32) 203 78 46; w. 120; e-mail: amusial@womkat.edu.pl
tel. w. 201; e-mail: forum@womkat.edu.pl
tel. w. 201; e-mail: aferdyn@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 203 66 40; w. 124; e-mail: ika@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 203 66 40; w. 123; e-mail: mtokaj@womkat.edu.pl
tel. bezp. (32) 203 78 46; w. 120; e-mail: kei@womkat.edu.pl

tel./fax (32) 203 66 56; w. 206; e-mail: kursy@womkat.edu.pl

tel. bezp. (32) 259 98 69; w. 204 i 205

tel. bezp. (32) 258 33 70, w. 214; e-mail: kadry@womkat.edu.pl

REGIONALNY OŚRODEK DOSKONALENIA NAUCZYCIELI „WOM” w KATOWICACH

proponuje Państwu
kursy kwalifikacyjne i doskonalące z zakresu:

- > organizacji i zarządzania oświatą
- > polityki edukacyjnej w gminie, powiecie, województwie
- > diagnozy pracy szkoły
- > prawa oświatowego
- > awansu zawodowego nauczyciela
- > WDN
- > pomiaru dydaktycznego
- > samooceny pracy szkoły
- > aktywizujących metod nauczania
- > programów autorskich i innowacji
- > pedagogiki dla nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących
- > pedagogiki dla nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych i praktycznej nauki zawodu
- > przedmiotów ogólnokształcących
- > edukacji wczesnoszkolnej
- > nowych podstaw programowych
- > nauczania i wychowania integracyjnego
- > pedagogiki przedszkolnej
- > edukacji europejskiej
- > edukacji regionalnej
- > edukacji ekologicznej
- > edukacji prozdrowotnej
- > edukacji zawodowej
- > języków obcych
- > emisji głosu i techniki mówienia
- > surdopedagogiki
- > pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej
- > terapii pedagogicznej
- > agresji w szkole
- > oligofrenopedagogiki
- > wychowania do życia w rodzinie
- > przedsiębiorczości
- > kształtowania postaw przedsiębiorczych w szkole zawodowej
- > umiejętności kluczowych
- > obsługi komputera
- > Internetu
- > bibliotekoznawstwa, bibliotekarstwa
- > pracy kierowników i wychowawców placówek wypoczynku oraz kierowników wycieczek

Proponujemy również:

- > materiały informacyjne o działalności ośrodka
- > publikacje poświęcone najnowszym rozwiązaniom metodycznym i zagadnieniom związanym z reformą